

Vliv společenských změn na rodinné soužití

Vladimíra Hrdličková

Bakalářská práce
2015

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezinoborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	Vladimíra Hrdličková
Osobní číslo:	H128309
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	kombinovaná
Téma práce:	Vliv společenských změn na rodinné soužití

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- definici manželství, historický vývoj a jeho alternativní formy;

- popisání problémů ovlivňujících jednotlivé generace, jako např. dosažené vzdělání, finanční jistoty, společnost atd.;

- vyhodnocení rozhovorů s respondenty ve vztahu ke společenským změnám.

Součástí práce bude rozhovor s respondenty zaměřený na jejich postoj k formám partnerských vztahů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FIALOVÁ, L. a kol. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

CHALOUPKOVÁ, J., ŠALAMOUNOVÁ, P. Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004.

MOŽNÝ, I. Moderní rodina : (mýty a skutečnosti). Brno: Blok, 59, 1990.

PLAŇAVA, I. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk, 2000.

SINGLY, de F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová
Institut mezinárodních studií

Datum zadání bakalářské práce:

15. prosince 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Žitě dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anetka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miroslav Hájek, Ph.D.
vedoucí ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen přípouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhajování práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na definici rodiny, její historický vývoj, funkci a trendy. Bylo vybráno období před a po revoluční z důvodu nejzajímavějších změn ve smýšlení rodin a jednotlivců. Základní formou výzkumu bylo provedení kvalitativních rozhovorů s respondenty, kde odpovídali na jednotlivé otázky ze sociální, finanční a politické oblasti.

Klíčová slova: Rodina, socialismus, kapitalismus, manželství

ABSTRACT

Bachelor work is focused on the definition of the family, its historical development, function and trends. Were chosen periods before and after the revolutionary because of the most interesting changes in the mind-set of families and people. The basic form of the research was to perform qualitative interviews with the respondents, which answered various question of social, financial and political fields.

Keywords: Family, socialism, capitalism, marriage

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY	10
1.1 Formování rodiny od doby kamenné po středověk	10
1.2 Formování rodiny v období průmyslové revoluce	14
1.3 Formování rodiny v období od 20. stol. dodnes.....	15
2. SOUČASNÁ ÚLOHA RODINY	17
2.1 Funkce rodiny	17
2.2 Změna obsahů rolí	20
3. SOUČASNÉ TRENDY PARTNERSKÉHO SOUŽITÍ	21
3.1 Tradiční manželství	21
3.2 Partnerství homosexuálů	22
3.3 Partnerství bez manželství.....	23
3.4 Rozvod versus rodina	24
4. SPOLEČENSKÉ ZMĚNY OVLIVŇUJÍCÍ RODINNÝ ŽIVOT	26
4.1 Vzdělání.....	26
4.2 Finanční aspekty	28
4.3 Politická faktory	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
5. KVALITATIVNÍ VÝZKUM RODINNÝCH VZTAHŮ	30
5.1 Cíl výzkumu a stanovení výzkumných otázek	30
5.2 Použité metody výzkumu a popis respondentů	30
5.3 Popis jednotlivých rodin.....	33
5.4 Analýza jednotlivých oblastí	34
5.5 Vyhodnocení praktické části	39
ZÁVĚR	40
SEZNAM LITERATURY.....	41
SEZNAM TABULEK.....	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	44

ÚVOD

V průběhu desetiletí dochází ke změně tradiční formy rodinného života a je stále více kladen důraz na individualitu člověka. Sociální vztahy se rozvolňují, upadá dřívější rodinná soudržnost a pojem manželství již není chápán stejně jako před desítkami let. Podpora rodin, ať už finanční, či sociální, se stále snižuje a tradiční rodina upadá.

Rodina je jednou ze základních institucí garantujících sociální a kulturní stabilitu ve společnosti. Je základním stavebním kamenem sociálního řádu a ve velké míře zajišťuje reprodukci. Ústupem manželství a rozšířením neformálního soužití, rostoucím počtem rozvodů a s tím souvisejícím nárůstem počtu neúplných rodin, odkládáním rodičovství a zvyšujícím se podílem lidí žijících bez partnera, klesá počet obyvatel a jistoty, které dříve lidé měly, upadají. Nemůžeme s určitostí říct, že klesající porodnost a finanční nejistota rodin je způsobena pouze vnějšími vlivy, ale v bakalářské práci se budeme zabývat především vlivy vnějšími a jejich dopad na vnitřní, které destabilizují rodinný život.

V bakalářské práci bude představeno několik rodin, jednak nově vzniklá manželství, která jsou bezdětná či úplná s dětmi, tak i manželství, která fungují i po několika desítkách let. Mezi jednotlivými zkoumanými objekty bude věkový rozdíl zhruba deset let.

Cílem teoretické části je poznání historického vývoje rodiny, který nám pomůže pochopit vnímání rodiny dnes. S tím je i spojené obeznámení s různými typy manželství případně partnerství, které se v dnešní době vyskytují.

Praktická část bakalářské práce nám pomůže pochopit, jaký vliv měla komunistická a porevoluční doba na jednotlivé zkoumané páry. Vzájemným porovnáním jejich odpovědí získáme i kvalitativní pohled na rozdíly ve smýšlení jednotlivých respondentů, které mohlo být způsobeno změnou režimu. Práce je určena pro širší veřejnost a pro studenty nižšího stupně bakalářského studia. Důraz bude kladen i na pochopení vlivů společenských nebo i politických změn na soužití v rodině.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Historický vývoj rodiny

Rodina patří mezi základní kameny státu a prošla v průběhu let velkými změnami. V následující kapitole budou popsány jednotlivé pohledy na rodinu a manželství v širších souvislostech nebo lépe napříč stoletími.

Definování určitých společenských skutečností je problematické. Je to především způsobeno subjektivním vjemem pozorovatele nebo účastníka. I samotného pojmu rodina se tento problém týká. Existuje několik představ a definic, kterými lze popsat nebo vystihnout pojem rodina. Vezmeme-li v úvahu spektrum možných podob rodiny, je zřejmé, že vjem rodiny může být u příjemce zcela jiný, než jak byl zamýšlen komunikátorem.¹ Ještě závažnější potíže s označením „rodina“, nastává v historicko-demografickém kontextu. Význam pojmu rodina se výrazně měnil jak v historických etapách, tak i v různých lokalitách.

1.1 Formování rodiny od doby kamenné po středověk

V následujících podkapitolách bude vysvětleno formování rodiny a společenských vztahů v období od doby kamenné až po pozdní středověk a úsvit novověku.

Období doby kamenné

Člověk je tvor sociální. V období doby kamenné žije v tlupě. Na základě sociálních vztahů se rozvíjí i jeho komunikační schopnosti. O sociálním životě tlupy té doby není mnoho známo. Je otázkou, zda dominantním vůdcem byl muž, či žena. S napřímením postoje a změnou držení těla dochází i k postupné změně aktu soulože a sexuálních atributů. Stává se běžný sexuální styk tváří v tvář, což je zcela odlišný způsob od rozmnožování zvířat. S tím dochází i k přenosu sexuálních symbolů na jiná místa lidského těla (rty, ňadra) snad i díky bližšímu intimnímu kontaktu, tváří v tvář při aktu rozmnožování se utvářejí pevnější párové vztahy.² Sexualita se stává, jak nám to dokládají výzkumy etologie některých primátů, důležitým prvkem v komunikaci skupiny.

Období prvního osídlování

¹ Vybíral, Z.: *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-291-2. (s. 66)

² Baker, R.: *Válka spermií*. Brno: JOTA, 1996. ISBN 80-85617-98-6. (s. 74)

V období prvního osídlování se původní tlupy přeměnily v rody. Teorie o dělbě práce mezi pohlavími se v tomto období různí. Určitý okruh vědců tvrdí, že se v tomto vývojovém stádiu opět stírá dříve již vytvořený rozdíl rolí mezi mužem a ženou a také, že v oblasti zemědělství pracují obě pohlaví společně.³ Založení rodiny jako párového svazku je již bráno jako záležitost veřejná, sociální a podmíněna určitými přísliby. K tomuto aktu se váží první svatební rituály, jež měly hodnotu příslibu trvalého partnerství podpořit a oznámit sociálnímu okolí nový stav věcí. Majetek párového rodinného svazku se postupně vyděluje z majetku rodu.

Období starověku a antiky

Starověk nám, vzhledem ke vzniku písma, umožňuje poznání rodiny již z přímých, písemných pramenů té doby. Z nich pak mají největší objektivitu první zákoníky a písmem zaznamenané sociální normy. Jejich výklad bývá, na rozdíl od uměleckých děl, jednoznačný. Dalším, poměrně objektivním zdrojem informací o rodině jsou zmínky týkající se rodinného života v náboženských textech. Pokud se podíváme na chápání rodiny ve starověku, dojdeme k závěru, že se až tak nelišila od dnešní podoby. Ve starověkých státech mívaly rodiny zhruba stejný počet dětí jako dnešní rodiny. Důvody byly především ekonomické, protože bylo potřeba nejen děti uživit, ale postarat se dívčím o věno a finančně zabezpečit chlapce. Dívky se vdávaly velmi mladé, kolem 14 roku života, a braly si většinou muže kolem 30 let. Manželství bylo v této době většinou dohodnuté a proto se ani neočekával láskyplný vztah mezi partnery. Nesmí nás překvapit, že rodina byla silně patriarchální. Žena byla sice uznávána a ctěna, avšak reálně nebyla subjektem práva. Je spolu s dětmi a otroky výhradním vlastnictvím muže. Přesto však žena měla svá určitá práva v rámci rodinného života. Byl to především vlastnický poměr k věnu, který manžel pouze spravoval. Věno mělo sloužit k ekonomickému zajištění ženy a dětí v případě smrti muže.⁴

Důležitější roli, zde totiž hrála láska k chlapcům – tzv. pederastie.⁵ Pokud bylo přátelství mezi dvěma muži bez tělesného erotického vztahu, morálka tehdejší společnosti ho schvalovala a považovala jej za výhodný. Avšak v momentě překročení platonické hranice byl očekáván trest.

³ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3. (s. 35).

⁴ Pernoudová, R.: *Žena v době katedrál*. Praha: Vyšehrad, 2002, ISBN 80-7021-544-5, (s. 24).

⁵ Pederastie je slovo řeckého původu. Používána v kontextu kulturologickém a sociologickém. Zejména v minulosti se slovo „pederast“ užívalo jak k označení homosexuála, tak i označení pedofila.

Ve většině městských států byl homosexuální vztah zakázán. Dostatek informací o významu vztahu mezi muži nám poskytují např. Platónovy dialogy.

S nástupem křesťanství dochází k výrazným změnám v hodnotové orientaci společnosti. A tím i k úpravě statutu a práv jednotlivých členů rodiny. Monogamnímu manželství muže a ženy se dostává posvěcení. Rituál uzavření tohoto nerozlučitelného svazku se obrací k boží autoritě.

Období středověku

K pochopení rodiny, a úloh jednotlivých členů v ní, v období středověku je nejdříve potřeba uvést, že převážná část středověku byla známá svojí misogynií neboli nepřátelstvím vůči ženám a dominantní převahou hospodářsko-ekonomické funkce. V tomto období se dívky provdávaly velmi mladé a ve velké míře se dbalo i na jejich rodokmen, ve kterém se volbě manželek přikládá velký význam. Rodina, máme na mysli klasickou poddanskou venkovskou rodinu, je usedlá na půdě a na ní je také existenčně závislá. Ve většině případů se jedná o rodinu vícegenerační neboli komplexní. Za její členy byly považovány všechny osoby žijící pod jednou střechou a podílející se na společném hospodaření. To i bez příbuzenských vazeb k otci, jako hlavní autoritě rodiny. Výsostné postavení v rodině měl i prvorozený syn, kterému bylo dopřáno založení rodiny. Ostatní synové již tuto možnost neměli z důvodu nemožnosti dělení zemědělské půdy. Ostatní děti buď odcházely na nějakou dobu nebo trvale do služebních poměrů jiných rodin, šlechtických sídel, ozbrojených složek, nebo zůstávaly trvale bez partnerského protějšku jako členové komplexní rodiny v postavení podruků.

V tomto období středověku se začíná uplatňovat tzv. Hajnalova linie⁶. Jedná se o pomyslnou hranici mezi dvěma odlišnými typy rodin. Hranice byla stanovena napříč Evropou mezi Petrohradem a Terstem. První ze dvou typů rodin nazval J. Hajnal západoevropskou rodinou, nacházející se na západ od linie. Vymezení západoevropské rodiny spočívá v menším počtu členů, menším počtem potomků, menší rozvrstveností rodiny s vyšší četností výskytu patrilokalizace⁷. Druhým typem je východoevropská rodina, která je definována větším počtem výskytu velkorodin s velkým počtem členů pod jednou střechou a velkým počtem potomstva. Hajnalova roz-

⁶ Hajnalova linie – teorie Johna Hajnala, která rozdělila starý kontinent na dvě části podle postoje aplikovaného ke sňatkům a ke staropartnerství. Linie rozdělila rodiny na západoevropskou a východoevropskou rodinu

⁷ Patrilokalizace – je takové uspořádání tradiční společnosti, kde se žena stěhuje po svatbě za rodinou muže. Vyskytuje se převážně tam, kde se pole obdělává pluhem

dělení však nelze brát obecně platné stanovisko. V oblasti kolem linie se v mnoha případech jednotlivé typy rodin mísily a vznikaly tak hybridní typy rodin. Čechy a Morava se nacházeli v oblasti výskytu menších rodinných uskupení.⁸ Oproti tomu na Slovensku umožňovala šlechta dělení pozemku mezi členy rodiny a tak vznikaly menší rodinné uskupení.

Středověká rodina je brána spíše jako hospodářská jednotka. Hlavou rodiny je „sedlák“, který zcela závisel na svém úspěchu v hospodaření, od kterého se odvíjela i reprodukční intenzita a úmrtnost v rodině.

Velmi charakteristickou pro středověkou společnost je praktická nemožnost změny sociální odlišnosti jedince. To platí i pro rodinu. V případě sňatečnosti bylo toto pravidlo přísně dodržováno. Společnost by odsoudila nerovný sňatek. A jako veřejný akt by nebyl možný. Výchovnou funkci ve středověku měl muž. Byl zodpovědný jak za své vlastní děti, tak i ostatní pomocný personál.

Venkovská rodina období středověk – 19. století

Po celou dobu byla venkovská rodina spíše patriarchální s prvky patrilokalizace. Se zrušením poddanství a možností stěhování dochází k přemístění a mísení populace. Převážně chudší a slabší část populace se stěhuje do průmyslových oblastí. Nabízí se nové možnosti při hledání partnera mimo vymezenou lokalitu. Dochází také ke vzniku nových rodin, které do dané oblasti přivedla např. vojenská služba nebo výstavba železnic.⁹

V přístupu rodiny k výchově dětí a jejich přípravě pro budoucí život se od dob feudalismu do nástupu doby moderní mnoho nezměnilo. Při výchově chlapců se především kladl důraz na praktickou stránku života v hospodářství. Dítě se muselo zorientovat v hospodářských činnostech obvyklých v kraji a především těch, které vyžadovalo rodinné hospodářství. U nejstarších chlapců se předpokládalo, že převezmou vedoucí funkci v rodině.

V případě dívek se výchova soustředila na jejich přípravu pro rodinný život. V tomto období je patrné, že ženy byly podřízeny mužům. Muž byl tím, kdo rozhodoval, ale také nesl odpověd-

⁸ Klusáčková, M.: *Teorie a praxe zvaná rodičovství*, aneb přes rodinu k rodičům. Brno: Ústav pedagogických věd, 2008. Diplomová práce. (s. 54)

⁹ Hons, J., (EDS) *Čtení o Severní dráze Ferdinandově*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1990. OD 31-002-90-05-94. (s. 87)

nost za celé hospodářství a za ekonomickou stránku rodiny. Žena měla nezastupitelné místo jak v rodině, tak i v hospodářství. Rodina fungovala jako sjednocené hospodářství několika lidí, jejíž role byly vzájemně jen obtížně zastupitelné.

Období 17 - 18. století je symbolem tzv. klasické rodiny nebo přesněji klasicistní. V základní knize osvícenství, Velké francouzské encyklopedii, zaznamenal už Chevalier de Jacourt nový myšlenkový vývoj v definici slova rodina, kterou popisuje jako přirozený stav člověka vytvářející základ pro národní společnost neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin.¹⁰ Toto pojetí se postupně prosadilo ve společenském vědomí našeho kulturního okruhu jako dominantní. Avšak do okruhu rodiny nebo také označované latinsky „*Familia*“ by se dal v období středověku zahrnout i služebnictvo. Důkazem toho jsou např. salzburské farní spisy ze 17. století, které označují pacholky a děvečky z fary „*famuli*“, „*famulae*“ jako součást rodiny. Zajímavostí je, že v němčině až do konce 18. stoletím chyběl výraz rodina „*Die Familie*“ a většinou se hlava rodiny označovala jako statkář nebo hospodář.

1.2 Formování rodiny v období průmyslové revoluce

Nástup průmyslové revoluce znamenal obrovský pokrok lidstva, ale měl i velký dopad na život rodiny. Dochází k postupnému vymizení hospodářsky soběstačným celkům. Otec rodiny se stává jediným zdrojem příjmu rodiny. Otcovo zaměstnání je dětem zcela vzdáleno. Jen těžko mohou převzít vzor otcova povolání, které prakticky neznají. Otec také tráví většinu dne mimo rodinu, tím se velmi výrazně oslabila i jeho výchovná funkce v rodinném celku. Drtivá většina činností souvisejících s chodem domácnosti, včetně jisté míry omezeného hospodářství, tím přechází na ženu.¹¹

Z hlediska demografického rozložení se objevuje nový fenomén a to migrace většího množství rodin do centra průmyslové výroby. V této době bylo trendem, aby otec odjížděl za prací na delší dobu, zatím co zbytek rodiny zůstával v původním vesnickém prostředí. V případech kdy se do center průmyslové výroby stěhovala celá rodina, dochází k přetrhání vazeb s původním sociálním okolím. V původním prostředí byla rodina navázána hospodářskými a sousedskými

¹⁰ Flandrin J. L.: *Encyklopedie*, sv. XI, s. 937, sl.2, Paříž, 1976. (s. 455)

¹¹ Abramsová, L.: *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro demokracii a kulturu, 2005. ISBN 80-7325-060-8. (s. 233)

vztahy na další obyvatele okolí a to napříč sociální různorodostí. To jí umožňovalo překlenout období hmotných krizí. Naproti tomu začlenění rodiny v industriálním sídle je spíše strohé. Rodina je zpravidla navázána pouze na sociální skupinu stejné socioekonomické vrstvy. Ta je zpravidla závislá na identických zdrojích příjmů. Nezávislost rodiny, známá z vesnického prostředí, kdy se její ekonomické aktivity odehrávaly výhradně v její režii, již nebyly v jejich rukách. Stala se závislou. Všechny tyto znaky vedly k masovým nepokojům v druhé polovině devatenáctého století až přelomu dvacátého století.

1.3 Formování rodiny v období od 20. stol. dodnes

Rodina ve 20. století

Přelom devatenáctého a dvacátého století je poznamenán silným rozmachem emancipačních snah žen. Žena postupně přestává být závislá na muži. Mocným prostředkem tohoto procesu se stává postupný rozvoj antikoncepce. Ta umožňuje ženám ovlivňovat počet dětí v rodinách a tím i ekonomickou zátěž s výživou a vzděláním potomstva.¹² Zhruba od 20. let 19. století se stává trendem snižování počtu dětí v rodinách.

Velkým milníkem celé společnosti, ale i rodiny se stala první světová válka. Válečné nasazení si vyžádalo odchod obrovského počtu mužů od svých rodin. Na jejich místa v průmyslové, ale i zemědělské výrobě, vybičované do nejvyšších obrátek nekonečně dlouhým válečným konfliktem, musely nastoupit ženy. Situace v důsledku velkých ztrát v mužské populaci přetrvává i po první světové válce. Ženy se tak zařadily po bok mužů v průmyslu i jiných odvětvích hospodářské činnosti a už jim toto pole působnosti nemohl nikdo upřít. Ženy dokázaly, že jsou schopny zvládnout většinu činností vykonávaných dříve výhradně muži. Emancipace žen se následně promítla i do podoby rodiny. Přesto však přetrvává velký počet dětí v rodině a dominance muže z hlediska zabezpečení rodiny.

Tragédie druhé světové války se na evropské populaci podepsala ještě větší devastací, než válka předchozí. Po jejím ukončení narůstá v celé Evropě trend směřující ke změnám ve společnosti. K sociální rovnosti a odmítání imperiálního pojetí světa. Avšak následkem větší délky profesní přípravy těchto žen se také posouvá věk, kdy zakládají rodiny. Mnohdy zůstávají bez-

¹² Bakalář, E.: *Průvodce otcovstvím, aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0. (s. 122)

dětné, právě s ohledem upřednostnění kariéry před mateřstvím. S výrazným posílením ekonomické a sociální nezávislosti ženy, výrazně narůstá i počet rozvodů. Rozvod se postupně stává obvyklou součástí života společnosti a prostředkem ukončení nefunkčního vztahu.

Avšak situace v poválečném Československu se do jisté míry odlišuje od zbytku demokratické Evropy. Československo se stává dominiem sovětské moci řízené prostřednictvím diktatury jediné politické strany. Diktatura se samozřejmě snaží ovládnout všechny stránky života, včetně života rodinného. V rodině spatřuje konkurenční prostředí, kde se odčerpává značná část energie „pracujícího lidu“ a které se na víc vymaňuje z ideologické kontroly loajality s režimem. Proto se objevují snahy rodinu do značné míry unifikovat a oslabit řadu jejích funkcí, které by pak převzal stát a mohl jejich naplnění ovlivňovat ve prospěch vládnoucího režimu. Unifikace rodinného života se promítala jak do formy bydlení, vybavení bytu, možnosti trávení volného času a dovolených.

Po období uvolněnějších let šedesátých následují léta sedmdesátá, kde v důsledku naprosté demotivace většiny populace k pracovnímu a veřejnému životu se lidé začínají uzavírat do svých rodin. Pouze rodina dokázala v této době dát člověku víru a smysl. Z tohoto období pochází i velmi známé heslo: „Kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu.“. Z tohoto hesla je patrné jasné oddělení rodiny od zbytku tzv. „nepřátelského světa“. Státní zásahy do rodinného života, však neměly jen posilující funkci. Je sice pravdou, že v období sedmdesátých let se prudce zvýšila porodnost, tzv. „Husákovy děti“, avšak v souvislosti se zoufalou situací v dostupnosti bydlení, narostl i počet vícegeneračních rodin. Vzhledem k uvolnění společenských konvencí dochází k nárůstu počtu nemanželských dětí a stejně tak výraznému nárůstu rozvodovosti.¹³

Rodina 21.stol

V mnoha literaturách se dočítáme o polemizování, zda dnešní rodina není v krizi? Podkladem pro tuto otázku je čím dál větší uspěchanost a velká informovanost lidí, které mnohdy jde až za hranice dobrých mravů. Ve 21. století je rodina chápána jako solidární skupina osob navzájem spjatých manželstvím, příbuzenstvím nebo adopcí, které spolu dlouhodobě žijí a jejíž dospělí

¹³ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3. (s. 104)

členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Zajímavou částí definice se stává adopce, které ve vymezení pojmu rodina nefigurovala až do začátku 20. století.

O krizi rodiny hovoří sociologové, snad už od doby kdy se rodina stala předmětem jejich zájmu. Krizí se zabýval i Inocenc Arnošt Bláha. Jeho kniha Dnešní krise rodinného života, vyšla v opakovaně v letech 1933, 1941, 1947, bez toho aby autor musel některý z náhledů na rodinu výrazně měnit. A to i přes to, že každé vydání vyšlo v zcela jiném politickém systému.¹⁴

Rodina, přesto že se tak často hovoří o její krizi v dnešní postindustriální společnosti, má svoje pevné místo. Zůstává onou pevnou obecnou institucí společnosti.¹⁵ Přes nejrůznější sociální experimenty, z nichž nejznámější jsou izraelské kibucy¹⁶, se dosud nenašla žádná jiná sociální struktura, která by byla schopna rodinu úspěšně nahradit ve všech jejích funkcích.

2. Současná úloha rodiny

2.1 Funkce rodiny

Dnešní rodina bohužel již ve většině funkcí oslabuje a řadu z nich přebírá stát nebo společenské instituce.¹⁷ Jedinou funkcí, která se nezměnila už od pravěku, je citová funkce rodiny. Důkazem toho je např. citová deprivace u dětí vychovávaných v dětských domovech. V následujících kapitolách bude proveden výčet základních funkcí rodiny se shrnutím současného stavu naplňování v rodinách.

Ekonomická funkce

Na rozdíl od klasické venkovské rodiny a rodin středověkých řemeslníků, rodina dnešní, až na výjimky nepředstavuje samostatný hospodářský celek. Je ve velké míře závislá na zdrojích zcela mimo rodinu. Proto se spíše podobá industriálnímu typu rodiny. Externí příjmy jsou pro ni

¹⁴ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3 (s. 106)

¹⁵ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3, (s. 122)

¹⁶ Izraelské kibucy – představuje specifický druh zemědělské nebo průmyslové komunity, které hospodaří formou kolektivního vlastnictví. Zisky jsou investovány zpět do osady poté, co jsou zajištěny základní potřeby členů kibucu.

¹⁷ Matoušek, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9. (s. 43)

určující po stránce standartu naplnění všech jejich funkcí. Rodina je dnes chápána spíše jako spotřební jednotka. Od spotřeby rodin se odvíjí i ekonomická úspěšnost státu a dalších složek. Proto, zvláště v období ekonomických recesí, se hráči na ekonomickém poli, jako např. banky a finančně vlivné firmy a instituce, snaží prostřednictvím státu zvýšit spotřebu rodin a to i za cenu neúměrného zadlužení. Není-li tato situace kontrolními mechanismy státu zavčas zastavena, může vyústit až do podoby ekonomické krize, tak jako se v nedávné minulosti stalo v USA.

Ekonomické vazby však nefungují jen mezi rodinou a státem. Do značné míry jsou jimi svázáni i členové širší rodiny, zvláště v mezigenerační podobě v souvislosti s vysokými investicemi do nového obydlí.

Reprodukční funkce

Je obecně známým faktem, že porodnost české společnosti dlouhodobě klesá. „V roce 1989 se v České republice narodilo 132 tisíc dětí, v roce 2000 to bylo jen 90 tisíc. Ve srovnání s rokem 1975, kdy se v ČR narodilo 182 tisíc dětí, se v posledních letech rodí v ČR sotva polovina dětí.¹⁸

Na jednu českou ženu v reprodukčním věku, připadlo v r. 1999, 1,17 dítěte. Důvody, proč došlo k tak rapidnímu poklesu porodnosti, souvisí se změnou klimatu společnosti. Především se výrazně zvýšil věk, kdy lidé vstupují do manželství. A s tím se také zvýšil věk matek, který byl v roce 1990 kolem 22 let a dnes se pohybuje kolem 25 -26 let.¹⁹ Ve své podstatě to může být způsobeno i dobrou možností studovat vysokou školu nebo špatnou ekonomickou situací. V období devadesátých let většina mladých lidí odkládala narození dítěte, i když již dosáhli věku, kdy se v dřívějším běžně mladí lidé stávali rodiči. V prvních letech nového milénia je naopak zaznamenán opětovný nárůst porodnosti. Děje se tak vlivem silných populačních ročníků sedmdesátých let dvacátého století. Jejich odkládaná reprodukce právě v tuto dobu nastupuje.

¹⁸ Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996. (s. 44)

¹⁹ Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996. (s. 47)

V devadesátých letech také dál pokračoval trend poklesu počtu dětí v rodině. Současná česká rodina má nejčastěji jedno až dvě děti. Při posledním sčítání lidu v roce 2001 bylo zjištěno 823 865 tříčlenných domácností, 733 095 domácností se čtyřmi členy a pouze 153 297 domácností s pěti členy. Z těchto čísel se dá vyvodit, že rodin se třemi dětmi je v ČR přibližně o 670 000 méně než rodin s jedním dítětem.²⁰

Emocionální funkce

V současnosti, vzhledem k průniku masmediální kultury do prostředí rodin, jsou jí často zcela nevhodně ovlivňovány děti. A taktéž za situace, kdy je člověk obklopen prostředím, kde se více než cokoliv jiného cení úspěch, je emocionální funkce rodiny, funkcí které se přikládá velká váha. Hovoří se o potřebě vytvořit pevné emoční prostředí kladných vztahů. Tento požadavek není stěžejní jen pro dítě, ale i pro ostatní členy rodiny.

V rodině funguje primární vazba matka- dítě. Ta je podle většiny autorů zabývajících se socializací dítěte, nejdůležitějším socializačním činitelem raného vývojového období. Má-li se vývoj dítěte odehrát bez defektů, je třeba přičíst k této primární vazbě ještě působení otce, jako hlavy rodiny a protipól k matce. Otec vstupuje do intenzivnějších vztahů s dítětem v období druhého roku. Vytváření citového pouta k otci je důležité pro budoucí hledání vztahů dítěte k dalším lidem.

Jak už bylo zmíněno výše, je emoční stránka (funkce) rodiny jednou z nejdůležitějších částí. Pokud nefunguje nebo je nedostatečná, vzniká tak problematické spojení mezi dítětem a matkou a posléze i mezi otcem a dítětem. Důsledkem toho můžou být i projevy některých psychologických poruch dítěte.

Socializační funkce

To co jsme mohli vyzdvihnout v případě klasické venkovské rodiny, v podobě obsahu rodičovských rolí, kdy matka i otec se podílí na chodu rodinného hospodářství, ocenění a pochopení významu a přínosu práce obou rodičů, to v moderní společnosti budeme jen těžko hledat. Dítě nemá možnost sledovat svého otce při práci, ke které mnohdy ani on sám nemá pozitivní emoční vztah, avšak zabezpečuje existenčně rodinu. Dítě nechápe, proč otec odchází na celý

²⁰ ČSU- český statistický úřad, www.csu.cz

den mimo domácnost. Často to vnímá, jako něco, co otce z rodiny vyděluje. Ne jen že se tímto způsobem dost dobře nedá vytvářet vztah otec – dítě, ale vzniká i zmíněné vyčlenění otce. Navíc ještě zaměstnání oslabuje přítomnost otce v rodině a to dítě v dnešní rodině pociťuje.

Role otce tak často spočívá pouze v uvádění dítěte do širší společnosti mimo okruh rodiny, prostřednictvím zájmových kroužků a sportovních oddílů, v nichž je sám činný. Oblast profese otce je tak spíše zcela mimo rámec pole působení rodiny. Působí zde spíše kulturní a sociální aspekty rodiny. Sledujeme-li současné dění ve školství, musíme zaznamenat, že se v současnosti snaží řada rodičů přenést odpovědnost za výchovu dětí na školu. Z druhé strany však jen malá část z nich vidí ve škole partnera při výchově a vzdělávání svých dětí.

Dalším problémem je tzv. „samovýchova“, kdy je dítě vychováváno samo sebou a ve své podstatě se učí sám.

2.2 Změna obsahů rolí

Rodina je sociální skupinou, v níž každý člen má svoji určitou roli. Role je soubor očekávaného chování v určitých situacích. Tyto role, byly v dobách klasické rodiny vůči sobě komplementární. Obsah role muže byl zaměřen především k zajištění hmotných statků a socioekonomickému statusu rodiny. U muže se v rodině předpokládala vůdčí role. Většina činností spojená s náplní mužské role se odbývala vně rodiny. Naopak žena se více uplatňovala uvnitř rodiny. V její kompetenci bylo spíše operativní udržení chodu rodiny. S postupnou emancipací žen, dochází ke stírání rozdílu v základních sférách působení obou pohlaví.²¹

V bývalém Československu byl tento trend výrazně podpořen snahou o zapojení žen do hospodářské produkce státu. Trend pokračoval až k vytvoření tzv. dvoukariérových rodin²². Tyto rodiny však dosud nedozrály do podoby stabilních systémů, jako tomu bylo v případě rodin s klasickým uspořádáním. Procento jejich rozpadu je značně vysoké. Na tomto však mají beze sporu podíl i další faktory z vnějšího i vnitřního prostředí rodiny.

²¹ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3. (s. 166)

²² Dvoukariérová rodina – muž i žena se úspěšně věnují svému povolání na základě různého vzdělání a úspěšně vychovávají své potomky

Dvoupříjmová rodina však automaticky neznamená naprostou univerzalitu v podobě obsahu rolí v rodině. Úroveň kariérního růstu obou manželů není zcela stejná, nic méně v tomto modelu rodiny se již oba dospělí členové podílejí určitým procentuálním zastoupením jak na příjmové stránce rodiny, tak i na její stránce provozní. Z tohoto stavu pramení jistá souběžnost, kdy se často oba partneři nebývají schopni shodnout, v jakém podílu se o tyto dvě pole působnosti podělí. Obvykle pak bývá nesoulad a pocit malého uznání vykonané práce. V mnoha případech vzniká deprivace jednoho z partnerů, která není výsadou pouze toho s nižším platovým ohodnocením, která může vyústit až v rozvod.

Problematika obsahu rolí, je také problematikou uznání společenské hodnoty. Je vlastně překvapující s jakou rychlostí se vytvořila asociace „zaměstnání – práce“, přičemž se uvádí, že více jak dvě třetiny práce se odvedou mimo zaměstnání. Toto je jeden z mechanismů, kterým se vytvořila rozdílnost v hodnocení přínosu mužské a ženské role rodině. Díky tomu si muž dále udržoval svoji vedoucí roli, zatímco ženě bylo přisouzeno podřízené postavení.

3. Současné trendy partnerského soužití

V této kapitole se seznámíme s několika typy soužití jako např. tradiční manželství nebo partnerství homosexuálních párů. Ukážeme si, jakým způsobem je jednotlivé partnerské soužití definováno a jakou roli hrají jednotliví členové.

3.1 Tradiční manželství

Pojem tradiční manželství je v dnešní době chápán jako spojení v manželském svazku dvou jedinců opačného pohlaví. Hlavními znaky tradičního manželství jsou:

- žena zůstává doma a je zodpovědná za chod domácnosti a péči pro děti,
- muž jako chlebodárce pracuje mimo domov a je zodpovědný za ekonomickou podporu rodiny,
- muž je autoritou a hlavou rodiny, má rozhodovací právo.

Manželství dnešní doby je založeno na lásce, vzájemné přitažlivosti a osobních sympatiích a výběr partnera je v rukou jedince, nikoli jeho rodičů. Na rozdíl od patriarchálního manželství tradiční společnosti je toto manželství označováno přívlastkem egalitární²³. Hlavním rysem této formy manželského uspořádání je podle Cheala rovnoprávné postavení muže a ženy, autorita i moc je rozdělena mezi oba partnery, genderové role již nejsou striktně odděleny. Manželství představuje v České republice stejně jako v dalších zemích našeho kulturního okruhu nadále „ideální“ formu uspořádání partnerského vztahu. To v praxi znamená, že sice již nemá své postavení jediného možného stylu partnerského soužití, výlučné základny materiálního a emocionálního uspokojení a vzájemného pocitu sounáležitosti, avšak zůstává jakýmsi „zlatým standardem“, kterého však zdaleka ne každý dosáhne. Dnes uzavíraná manželství končí s přibližně padesátiprocentní pravděpodobnostní rozvodem. Nejčastější délka rozvádějícího se manželství jsou tři roky. To může přispívat k celkovému pocitu nejistoty u mužů i žen, kteří sňatek zvažují. Najdou se jistě i tací, kteří na manželství z tohoto důvodu rezignují.²⁴

Tradiční manželství se však může stát i nástrojem tzv. „Anti-Gay“ politiky, neboli zaměřené proti homosexuálům. Zářným příkladem je americká společnost Faith in America, hlásající, že páry se stejným pohlavím žijící společně jsou špatné, proti Bohu a bibli.

Manželství je intimním párovým vztahem, jehož důležitou funkcí je vytvoření zázemí, které by poskytovalo jistotu solidarity a podpory. Tento vztah by měl být zdrojem jistoty a bezpečí pro případ jakéhokoli ohrožení resp. jeho prevence.

3.2 Partnerství homosexuálů

Partnerství homosexuálních párů je pojmem, o kterém se začalo horlivě diskutovat od 60. let 20. Století. Po uvolnění atmosféry v České republice, po revoluci v roce 1989, pozorujeme novou tendenci homosexuálních párů legalizovat svůj vztah právní formou. Mezi hlavní pohnutky, proč se homosexuálové snaží prosadit registrované partnerství, patří legalizace jejich sňatku a zároveň i možnost případné adopce dítěte. V souvislosti s homosexuálním hnutím vznikají v různých zemích veřejnoprávní instituty partnerství jako obdoba manželství pro homosexuální

²³ Egalitární postoj – přesvědčení nebo postoj, že je spravedlivé, aby druhá osoba na tom v určité situaci nebyla hůře ani lépe než já sám

²⁴ Možný, I.: *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, ISBN 978-80-86429-87-8. (s. 212)

páry nebo jako volnější či nižší forma párového svazku pro všechny páry. Podle dosavadních výsledků se zdá, že homosexuální orientace není zřetelně vázána na nějakou psychologickou abnormalitu, přesto však se řada psychoterapeutů dodnes pokouší změnit sexuální orientaci homosexuálních jedinců a stále pokládá homosexualitu za patologický fenomén. Eticky se pokládá homosexuální orientace jako neutrální. Je mimo volbu a rozhodnutí člověka. Je mu do jisté míry přisouzena způsobem, který dosud medicínská a psychologická věda neumí vysvětlit a který člověk sám nemůže podstatně ovlivnit.

Výzkum, který byl proveden v roce 2005 Centrem pro výzkum veřejného mínění, zaznamenal, že více jak polovina Čechů (přesněji 58%) se vyjádřila ke svatbě homosexuálu záporně. Zatímco registrované partnerství je pravděpodobně u nás chápáno stále jako volné spojení a proto se 62% Čechů vyslovilo pro registrované partnerství. Pokud se podíváme na názor v otázce adopce dítěte homosexuálními páry, bylo více jak 70% Čechů proti, což poukazuje na obavu nebo spíše neznalost typického soužití moderního homosexuálního páru, který v mnoha směrech a situacích může poskytnout dítěti lepší výchovu než tradiční typ rodiny.²⁵ Při srovnání okolních států jako např. Polsko, Maďarsko nebo Slovensko jsou tato čísla ještě větší. Hlavním důvodem může být i velké křesťanská populace, která je od dob středověku zkostnatělá a nedokáže se přizpůsobovat novým trendům.

3.3 Partnerství bez manželství

V poslední době (převážně v období konce 20. stol a začátku 21. stol) se ve velké míře vyskytují tzv. partnerství bez manželství. Jedná se o volný svazek dvou jedinců, kteří neuzavřeli manželství. Početné osazenstvo tohoto typu partnerství se může chlubit i narozením a následnou výchovou svých dětí. Možným důvodem, proč nedojde k uzavření manželství je zachování si jisté míry nezávislosti. Dříve lidé sňatkem svému okolí oznamovali, že jsou definitivně zadaní, což bylo důležité hlavně pro ženy. Vdaná paní měla vyšší společenský status a to jí otevíralo nové možnosti. Jak došlo k uvolnění atmosféry po roce 1989, došlo i k postupnému uvolňování smýšlení o nesezdaných párech a hlavně o ženách v těchto párech. Dnes už na úřadech nikdo neřeší, zda matka zapíše do rodného listu svého narozeného dítěte jméno otce nebo ne. Odpůrci

²⁵ Tisková zpráva – *Češi jsou vůči sňatkům a registrovanému partnerství homosexuálů vstřícnější než Poláci, Maďaři a Slovinci* dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3261/f3/100533s_ov51128.pdf, Centrum pro výzkum veřejného mínění – Sociologický ústav AV ČR, 2005.

manželství hlásají, že papír lásku neposvětil. Už to, že spolu dva mladí lidé navážou vztah, znamená vzájemnou odpovědnost. Ale kladou velký důraz na osobní svobodu, kterou považují za jednu z nejvyšších hodnot. Zatímco v devadesátých letech se nesezdaným párům rodilo každé dvanácté dítě, dnes je to každé třetí.²⁶ Velkou pastí se však pro ženu, která neuvede v rodném listu otce, může stát případné pozdější vymáhání alimentů. Podle některých sociologů je snižující se počet manželství a upřednostňování tzv. „života na psí knížku“ způsoben nastupující generací z 80. let, která odmítá podřítit svůj život vnějším autoritám, povinnostem nebo společenským normám. Mladí lidé necítí potřebu své nemanželské svazky právně stvrdit.

3.4 Rozvod versus rodina

Rozvodovost se stala v současné civilizaci velmi běžným jevem. Je známý fakt, že má výrazně stoupající tendenci. Od roku 1950, kdy se rozvedlo 12% uzavřených manželství. Rozvodovost dostoupila svého vrcholu v roce 1998, kdy se v ČR rozvedlo cca 43% uzavřených manželství.²⁷ Po prudkém zhruba dvouletém poklesu, v souvislosti s novou právní úpravou rozvodu v zákoně o rodině [zák. č. 94/1963 Sb.], se zase vrátila na původní hodnoty a trend nárůstu pokračuje.

Rozvodem jsou manželství ohrožena především ve svém počátku a to zejména manželství mladých lidí. „Ze sta vdaných žen ve věku 20 -24 let se ročně rozvedou tři, ve věku 30-34 let jen dvě a ve věku 40 -44 let už jen něco víc než jedna.“²⁸ Rozvody se však také týkají manželství trvajících déle. Deset procent rozvodů v r. 2001 postihlo manželství trvajících minimálně dvacet pět let. Do hry o udržení rodiny pak vstupuje z osobnostních faktorů partnerů především nezralost, v případě mladých manželství, ale i pocit ztráty smyslu trvání manželství v případě starších manželů s již odrostlými dětmi.²⁹ Dále je pak nezanedbatelnou částí rodiny vzdělání. Statistiky uvádějí, že ze sta sňatků snoubenců se základním a středním vzděláním bez maturity, se rozvede sedmdesát pět, u vysokoškolsky vzdělaných snoubenců je to již jen třicet sedm.³⁰ V

²⁶ ČSU- český statistický úřad. www.csu.cz.

²⁷ Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996. (s. 57, Tabulka 18)

²⁸ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3. (s. 43)

²⁹ Sobotková, I.: *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7367-250-2 (s. 132)

³⁰ Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3. (s. 45)

tomto případě však svoji roli zřejmě sehrává spíše než dosažená kvalifikace partnerů, vyšší kulturní status rodiny.

Rozvodovost je také do značné míry závislá na velikosti sídla. Platí úměra, že čím menší sídlo, tím méně rozvodů. „Vesnice do pěti set obyvatel mají v ČR 35 rozvodů na sto sňatků.³¹ Tento fakt lze přisoudit vlivu setrvačnosti působení klasické rodiny, vyšší míře sociální kontroly v malém městě (obci).

Zajímavým zjištěním je skutečnost, že jsou to častěji ženy, kdo podávají návrh na rozvod manželství. V roce 1999 činily návrhy podané ženami 68% všech návrhů na rozvod.³² Můžeme se domnívat, že ženy mají větší tendenci ukončit nefunkční vztah a zajistit sebe nebo děti alespoň finančně. Naopak na straně mužů pak stojí vědomí, že v případě rozvodu téměř jistě přijdou o běžný každodenní kontakt s dětmi a v převážné většině budou muset odejít ze svého současného bydliště. Hledat si nový vztah, znovu do něj investovat a budovat vše od začátku, navíc s povinnostmi a to nejen vyživovacími, ke svým dětem z předchozího manželství. “V roce 2000 bylo v ČR rozvedeno celkem 29 704 manželství, z toho 19 067 s dětmi, kterých bylo celkem 28 201. O dalším osudu každého z nich musí rozhodnout soud. Otcům bylo dítě svěřeno do výchovy v 7,7% případů, v absolutním počtu 2171.³³

Nejčastějšími důvody k rozvodu jsou v ČR (podle četnosti):

- rozdíl povah a zájmů,
- nevěra,
- alkoholismus,
- nezájem o rodinu,
- neuvážený sňatek,
- sexuální neshody,
- zlé nakládání násilí,

³¹ Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996. (s. 34)

³² Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996. (s. 38)

³³ Bakalář, E.: *Průvodce otcovstvím, aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002, ISBN 80- 7021-605-0, (s. 155)

- odsouzení pro trestný čin
- a zdravotní důvody.³⁴

Rozvod manželství a s tím související rozpad rodiny, je bezesporu hluboce traumatizující zážitek pro každou ze zúčastněných osob, děti nevyjímaje. Z hlediska psychologie rodiny je problém o to složitější, že k rozhodnutí ukončit vztah, dospěje téměř vždy jeden partner dříve a tím se druhý partner, bránící se rozchodu většinou stane na něm citově závislý. V rodině a širším sociálním okolí si rozvádějící se manželé vytváří sítě spojenců, u nichž hledají podporu a přitom brání druhému v kontaktu se stejným zdrojem pomoci.³⁵

V moderních společnostech je v posledních desetiletích zaznamenávána z pohledu historie velmi nízká sňatečnost. Současný stav je porovnáván především s čísly, která byla dosahována ještě před několika málo desetiletími, hlavně po 2. světové válce. Není překvapivé, že na základě zřejmého poklesu v počtech uzavíraných sňatků se objevují některé znepokojivé otázky. „Je sňatek a manželství jakožto demografický a sociální fenomén vůbec životaschopný? Jakou hrají roli v životě současných lidí? Nejsme – de facto – svědky konce tohoto fenoménu?”

4. Společenské změny ovlivňující rodinný život

Kapitola bude probírat hlavní aspekty, které mají dopad a ovlivňují rodinný život jako takový. Současně bude poukázáno na důležitost jednotlivých aspektů.

4.1 Vzdělání

Významným aspektem, který ovlivňuje, zda soužití nebo manželství bude funkční nebo disfunkční je i samotná výše vzdělání. V literatuře je uvedeno, že největší množství funkčního soužití je u středoškolsky vzdělaných lidí s celkovým průměrem 51%.³⁶ Oproti tomu páry se základním vzděláním a vysokoškolsky vzdělané páry jsou na tom o něco hůře. V procentuálním

³⁴ Bakalář, E.: *Průvodce otcovstvím, aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0. (s. 57)

³⁵ Matoušek, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9. (s. 90)

³⁶ Plaňava, I.: *Manželství a rodina – struktura, dynamika, komunikace*, Nakladatelství Dolňek, Praha, 2000, ISBN 80-7239-039-2. (s. 204)

vyjádření funkčnosti párů mají v rozmezí 28 – 34%. Zajímavou skupinou jsou páry s velmi odlišným vzděláním, především pak diferenciací o dva stupně vzdělání. Poslední čísla uvedená v literatuře pro Českou republiku dokládají, že páry, v nichž má muž vyšší vzdělání než žena, mají nižší pravděpodobnost rozvodu, a to zejména pokud vzdělání ženy je výrazně nižší (tento vztah se prohlubuje s tím, jak se zvětšuje rozdíl mezi vzděláním muže a ženy).³⁷ Pakliže je tomu obráceně a žena má vzdělání vyšší než muž, je pravděpodobnost rozvodu vyšší a tento vztah se opět prohlubuje s rostoucím rozdílem vzděláním manželů.

Výsledky studií prováděných v ostatních zemích, které uvádějí vliv vzdělání na rozvodovost, jsou smíšené. Nejspíše je tomu proto, že vzdělání nepůsobí přímo, ale ovlivňuje hodnotová chování jedince, časování sňatků, postoje k emancipaci žen, postavení mužů a žen na trhu práce apod. Což jsou ve výsledku všechno faktory, které pravděpodobnost rozvodů různým a často protichůdným způsobem ovlivňují, a navíc se toto působení mění v čase a místě, reaguje tak na konkrétní hodnotovou a kulturní konstelaci dané společnosti.

Komparativní studie založená na datech z Itálie, Německa a Švédska. V Itálii se vzděláním pravděpodobnost rozvodu roste, v Německu mírně klesá a ve Švédsku klesá ještě prudčeji. V ostatních zemích je tento vztah neutrální a nejednoznačný.

Změnu vlivu vzdělání potvrzuje i studie založená na datech o rozvodech v Nizozemí mezi lety 1942 až 1999. Zatímco vliv proměnných, jako je počet dětí, náboženství či socioekonomický status rodičů, se nezměnil, tak v případě vzdělání došlo ke změně pozitivního vlivu na negativní (negativní vliv je myšlena jako zvyšující se tendence rozvodovosti).

Souhrnně se v České republice nejčastěji rozvádějí páry, v nichž má žena vyšší vzdělání, a nejméně často páry s mužem s vyšším vzděláním. K podobným závěrům docházejí i některé zahraniční studie. Vyšší rozvodovosti čelí v USA manželství vzdělanostně heterogamní a manželství, která nerespektují tradiční uspořádání (žena v domácnosti nebo na zkrácený úvazek a muž s plným úvazkem), kteří uvádějí pozitivní vliv vzdělání ženy v případě, že je do modelu zahrnuto i vzdělání muže.

³⁷ Plaňava, I.: *Manželství a rodina – struktura, dynamika, komunikace*, Nakladatelství Dolňek, Praha, 2000, ISBN 80-7239-039-2. (s. 66)

4.2 Finanční aspekty

Ekonomické podmínky působí na míru sňatečnosti. Finanční situace transformující (rostoucí ceny) se ekonomiky mají nepříznivý vliv na sňatečnost. A ten pak spolu s nedostatkem sociálních jistot a nedostupností vlastního bydlení vede k odkládání vstupu do manželství na pozdější dobu.

Z ekonomických faktorů ovlivňující množství sňatků jsou i špatné materiální podmínky, nákladnost samotného bydlení pro mladé páry a nezaměstnanost. Ve výzkumu Mladá generace uváděli dotazovaní svobodní lidé s trvalým partnerem jako nejčastější příčinu bránící uzavření sňatku právě nepřítomnost finančně dostupného odděleného bydlení.

Dalším podnětem k problémům v manželství nebo dokonce k rozvodu můžou být diametrálně odlišné příjmy manželů. Vydělává-li polovička víc, může to mít neblahý vliv na duševní pohodu toho druhého. V nejlepším případě finanční stránka obou partnerů nezpůsobuje žádné problémy. Ale pokud ano, je třeba je řešit. Stává se, že když žena vydělává víc, muž se může cítit ohrožený. Pokud jeden z partnerů začne pochybovat a ztrácí důvěru, je velmi obtížné se z tohoto bludného kruhu vymanit.

4.3 Politická faktory

Politickými faktory, které ovlivnili míru sňatkovosti, jsou například charakter politického režimu a uspořádání dané země, státní politika, či populační politika. Vliv populační politiky je dobře patrný na dvou protichůdných příkladech. Na straně jedné to je populační politika³⁸ prosazovaná vládami za totalitního režimu ve státech bývalého komunistického bloku. A na straně druhé sociální politika, která je prostřednictvím nejrůznějších dávek, výhod a úlev vstřícná k svobodným matkám. Čímž pak nepřímo podporuje soužití dvou jedinců a odráží se ve zvyšující se proporcii celoživotně svobodných a v narůstajícím podílu i dětí narozených mimo manželství. V mnoha případech se jedinci nesnaží ani nikoho hledat, ale stávají se tzv. „Single“, tedy žijí sami. Dnešní politický systém nahrává těmto svobodným.

³⁸ Populační politika – nebo také prenatální, je souhrn schémat, teorií a praktických postupů státu, kterými se snaží cíleně ovlivňovat množství populace. Populační politika je součástí celé politiky státu.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Kvalitativní výzkum rodinných vztahů

Nejdůležitější částí výzkumu je praktická část neboli kvalitativní výzkum rodinných vztahů, kde v jednotlivých podkapitolách bude popsán cíl výzkumu, výzkumné otázky, popis respondentů a provedená analýza výzkumného šetření.

5.1 Cíl výzkumu a stanovení výzkumných otázek

Jak bylo ukázáno v teoretické části této práce, prošla rodina dlouhým vývojem až do své dnešní podoby. Stanovené cíle bakalářské práce a s tím související výzkumné otázky jsou:

- zachytit proměny podoby rodiny a rodinného života v období před pádem komunismu a po jeho pádu,
- možnost zjistit, jakým způsobem se změnilo smýšlení rodin a jedinců v ní v průběhu třiceti let,
- zda změna režimu měla dopad na finanční stránku rodiny a možnosti vzdělání.

Výzkum v sociální pedagogice je multidisciplinární záležitostí. Měl by obsáhnout každodenní realitu, která je jinak mnohdy z pohledu laika nezajímavá, ale právě v ní se utvářejí a formují prvky, které ve svých důsledcích mohou vést ke kvalitativním změnám v životě jedince i skupiny.

Vzhledem k tomu, že život rodiny je velmi intimním prostorem, kde se odehrávají klíčové situace, které ovlivní život člověka v průběhu dalších mnoha let, jeví se, pro zjištění dostatečných dat, kvalitativní výzkum vhodnější než výzkum kvantitativní. Pro zajištění potřebných dat byly vypracovány otázky do rozhovoru, kde respondenti mohli vyjádřit odpovědí svůj názor.

5.2 Použité metody výzkumu a popis respondentů

Základní metodou tohoto výzkumu je narativní rozhovor s vybraným okruhem respondentů. Formu kvalitativního rozhovoru s jednotlivci jsem si vybrala z důvodu bližšího poznání jednotlivých členů rodiny a jednoduššího pořízení souboru dat. Rozhovory byly pořizovány v digitální podobě ve formátu .doc. Dalším krokem pak bylo rozčlenění jednotlivých dat na

významové celky, z nichž jsem pak následně vydělila informace, vyjadřující postoje respondentů k okruhům mého výzkumného cíle.³⁹

Jednotlivé otázky rozhovorů byly rozděleny do několika okruhů. Otázka číslo jedna je zařazena do základní neboli informativně zjišťovací oblasti, kde se dozvíme základní charakteristiku osoby. Otázky číslo dva až šest jsou zařazeny do sociálního okruhu. Další okruh otázek číslo sedm až osm jsou zařazeny do kategorie vzdělání. Otázka číslo devět je v samostatné části finance a otázky číslo deset až jedenáct se zaměřuje na politické smýšlení respondenta. Poslední oblastí je výchova dětí, kam patří i otázka číslo dvanáct až třináct.

Při volbě souboru respondentů jsem postupovala záměrně výběrově. Hledala jsem takové páry, které žijí v manželství nebo alespoň v dlouhodobém partnerství. Dalším třídícím kritériem byla věková rozdílnost. Jednalo se především o rodinné známé a kolegy z práce. Snažila jsem se postihnout období třiceti let od současnosti směrem zpět. Krátký popis jednotlivých rodin je níže:

- Rodina Loktovi - Antonín Loket (věk 61 let) a Marie Loktová (věk 69 let), 2 děti, manželé 40 let.
- Rodina Váchová - Jana Váchová (věk 50 let) a Tomáš Vácha (věk 51 let), 2 děti, manželé 30 let, žijí odděleně avšak pod jednou střechou.
- Rodina Utíkalova - Květa Utíkalová (věk 45 let) a František Utíkal (věk 49 let), 2 dítě, manželé 22 let.
- Rodina Tomanovi - Iva Tomanová (věk 36 let) a Vladimír Toman (věk 36 let), 2 děti, manželé 10 let
- Rodina Polákovi - Michaela (věk 28 let) a Radek Polákovi (věk 29 let), bezdětní, manželé 3 roky.
- Partnerství Hanáková a Vančura - Pavlína Hanáková (věk 24 let) a Zdeněk Vančura (věk 26 let), 2 děti, žijí v partnerském vztahu 1 rok.

Shrnutí dotázaných rodin je sepsáno do přehledné tabulky 1.

³⁹ HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2 (s. 76)

Rodina	Věk ženy	Věk muže	Délka manželství	Jiný typ vztahu	Počet dětí
Loktovi	69		40 let	-	2
		61			
Váchovi	50		30 let	-	2
		51			
Utíkalovi	45		22 let	-	2
		49			
Tomanovi	36		10 let	-	2
		36			
Polákovci	28		3 roky	-	0
		29			
Hanáková + Vančura	24			Partnerství 1 rok	2
		26			

TABULKA č.1 – srovnání jednotlivých rodin

5.3 Popis jednotlivých rodin

V této kapitole bude provedena analýza a podrobný popis jednotlivých rodin. Řazení bude probíhat chronologicky od nejstaršího manželství až po nejmladší manželství. Krátkodobé páry budou umístěny až jako poslední.

Na základě takto provedené analýzy, jsem seskupila data týkající se určité kategorie ze všech provedených rozhovorů. Výsledná sjednocení mi poskytla náhled na určitý konkrétní fenomén objevující se v rodinách s odstupem generačních rozdílů. Bylo možno postihnout i do jaké míry se na tom kterém prvku projevuje mezigenerační přenos z orientační rodiny, či jde-li o zcela nový fenomén, vyvolaný konkrétní potřebou nebo změnou politické situace doby.

Rodina Loktovi

Antonín a Marie Loktovi jsou manželé 40 let. Mají 2 děti a Antonín pracuje jako technik. Marie je manažerka výroby krmných směsí. Oba dva pochází z ucelené rodiny.

Rodina Váchovi

V rodině jsou dvě děti. Jana a Tomáš Váchovi byli manželé 30 let. Po určitých neshodách žijí již téměř jeden rok odděleně avšak stále nerozvedeni. Tomáš Vácha pracuje jako dělník kovovýroby. Jana Váchová pracuje jako vedoucí obchodní skupiny. Jana pochází z ucelené rodiny, zatímco Tomáš je z rozvedené rodiny.

Rodina Utíkalovi

Květa a František Utíkalovi jsou manželé 22 let. Mají dvě děti. Květa Utíkalová pochází z ucelené rodiny a pracuje jako dělnice – čalounice. František pracuje jako mistr odborného výcviku ručního a strojního zpracování. Pochází z ucelené rodiny a má jednoho bratra.

Rodina Tomanovi

Rodina je složena ze čtyř členů. Ivy Tomanové, která pracuje jako manažerka prodeje kosmetických výrobků, Vladimír Toman, který je v současném stavu na mateřské a jejich dvě děti. Tomanovi jsou manželé 10 let. Iva pochází z rodiny bez otce a Vladimír pochází z ucelené rodiny. Oba mají jednoho sourozence.

Rodina Polákovi

Michaela Poláková je v současné době studentka vysoké školy a její muž Radek Polák pracuje jako OSVČ. Manželé jsou 3 roky, ale před svatbou spolu žili v partnerském vztahu 7 let. Nemají žádné děti. Oba pochází z úplné rodiny. Nemají žádné další sourozence.

Partnerství Hanáková a Vančura

Pavčina Hanáková je na úřadu práce vedená jako nezaměstnaná a vychovává spolu s přítelem dvě děti. Zdeněk pracuje jako dělník v továrně na izolace. V partnerském vztahu žijí jeden rok. Oba pochází z neúplných rodin. Pavčina má jednoho sourozence a Zdeněk dva bratry.

5.4 Analýza jednotlivých oblastí

V této části budou probrány jednotlivé aspekty vlivu společenských změn na rodinu v průběhu třiceti let. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozsáhlý věkový rozptyl, zaměříme se na několik hledisek, které budou diskuze rozčleněna do jednotlivých kapitol.

Oblast základních otázek

Z dotázaných respondentů je patrné, že se jedná o rozsáhlý věkový vzorek jak ze strany mužů, tak i ze strany žen. Mezi zúčastněnými se vyskytl i pár, který není v manželském vztahu a žije tzv. „na psí knížku“. Nejstarší věková hranice dotázaných začíná na šedesáti devíti letech a nejmladšímu respondentovi je dvacet čtyři let. Díky tomuto výběru můžeme zmapovat, jak osoby žijící téměř celý svůj produktivní život komunistické éře, tak i mladou generaci, která si nepamatuje ani pád komunismu a žije již v kapitalistickém režimu s veškerými výsadami i neduhy, který tento režim přinesl. Většina párů má minimálně jedno dítě. Rodina Poláková vybočuje z nastaveného „normálu“ tím, že zatím žádné dítě nemá. Jednou z možných příčin, proč vybočují ze standardu je i fakt, že Michaela Poláková je zatím studentka a pouze čeká, až dostuduje, aby mohli dát manželství další smysl v podobě dítěte nebo nové práce. Z hlediska práce se většina dotázaných vyjádřila, takovým způsobem, že zastávají nižší až střední pracovní třídu. Tedy nenachází se mezi nimi žádný respondent s prací, která by se řadila do vyšší kategorie (např. ředitel, chirurg nebo vrcholový manažér). Avšak v celkovém měřítku bychom se měli zajímat i o oblast, ve které případná osoba žije a vydělává peníze. Rozdílné rozložení pracov-

ních příležitostí po celém území České republiky má za příčinu i odlišné smýšlení o tom co znamená cena peněz. Jednoduše řečeno, tisíce korun znamená pro osobu žijící v Praze naprosto odlišný finanční obnos, za který si může pořídit hmotný nebo nehmotný statek, než pro osobu žijící v chudších oblastech s malou poptávkou po práci.

Pavlaína Hanáková a Zdeněk Vančura patří mezi nejmladší respondenty. Oba žijí v partnerském vztahu a vychovávají dvě děti. Otázkou zůstává, z jakého důvodu se zatím nevzali? Nebo respektive má vliv to, že vyrůstali v době po komunismu, kdy došlo i k uvolnění a odlehčení smýšlení o nevdaných matkách, nějaký význam? Tyto otázky nás vedou k diskuzi nad tím, zda změna řízeného prostředí komunismu na kapitalisticky uvolněnější atmosféru porevoluční doby, může mít vliv na smýšlení mladých lidí a tím pádem i na odlišný vzor chování. Pokud bychom do tohoto vzorku přibrali i manžele Polákovy, kterých se komunismus dotkl pouze okrajově ve velmi útlém věku, zjistíme, že propojení mezi změnou režimu a tendencí zůstat v partnerském vztahu (tzv. „na psí knížku“) není pevné a přímo porovnatelné. Navzdory tomu jsou i u rodiny Polákových vidět jisté náznaky vzorku porevolučního chování a to v podobě partnerského vztahu, který spolu udržovali po sedm let před manželstvím.

Oblast sociálních otázek

Oblast otázek ze sociálního okruhu nám poskytla zajímavý generační náhled na to, v jakém věku je nejvhodnější založit rodinu. Většina respondentů se shodla na období mezi 24 až 30 rokem, což odpovídá i porevoluční tendenci, kde se průměrný věk matek s prvním dítětem pohybuje okolo 25 roku života. Z výsledků výzkumu vyplývá to, že faktorem, který nejvíce ovlivňuje vstup do manželství je i nutnost zajistit rodinu po finanční stránce. Respondenti z rodiny Loktovi a Utíkalovi uvedli, že věk pro vstup do manželství a založení rodiny je maximálně 30 a 25 let. Avšak také podotkli, že sami vstoupili do manželství již v útlém věku dvaceti let. Tento zajímavý fenomén lze možná vysvětlit i změnou režimu, kde v období komunismu byla podpora státu pro založení rodiny výraznější než v porevolučním období.

Finanční stabilita rodiny se odvíjí schopností jednotlivých členů rodiny vydělat peníze. V sociální oblasti byla probírána i výše plat, kterou jednotliví respondenti dostávají. Ve většině případů a i z pohledu výsledků výzkumu jsou platové podmínky genderově nevyrovnané a to jak v komunistickém režimu, tak i v porevolučním období. Z výsledků vyplývá, že žena vydělávala vždy méně než muž. V poslední době se však tato genderová nerovnováha dostává do popředí zájmu. Podporu tohoto tvrzení nám poskytuje výrok ženy z rodiny Tomanových, která v nyněj-

ší době vydělává více než muž. V kontextu tohoto tvrzení je však potřeba tento výrok brát pouze informativně a to z důvodu, jelikož je pan Toman nezaměstnaný.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce? Na tuto otázku většina dotázaných odpověděla, že práci nerozdělují na mužskou a ženskou. Téměř všichni se shodli na podílu dělby domácích prací půl na půl

Zajímavostí výsledků sociální oblasti je především odpověď na otázku: co považujete v životě za nejdůležitější? V jednotlivých komentářích dotázaných členů rodin vyplývá, že většina starší generace (rodina Loktovi, Utíkalovi a Váchovi) spatřují jako nejdůležitější zdraví. Zatímco ostatní pokládají za nejdůležitější děti nebo rodinu. Starší generace, spíše více myslí na své zdraví, protože je pro ně již poněkud křehké, a mladší generace (rodina Tomanovi, Polákovi a partnerství Hanáková a Voráček) jsou zaměřeny na současný středobod života rodinu. Když pomíneme první věc, kterou respondenti napsali do komentáře k výše zmíněné otázce, a podíváme se hlouběji na druhou a případně třetí odpověď. Získáme pohled na genderové smýšlení kvalitativních důležitostí v životě. U mužské části převažují hodnoty jako např. koníčky, kamarádi, financem, zatímco u žen jsou to např. rodina, zdraví, vztah. Tyto odpovědi jsou typickým důkazem rozdílného smýšlení mužské a ženské populace.

Oblast vzdělání

Tato oblast nám napovídá o rozdílných možnostech forem vzdělání, které byly poskytovány v období před a po komunismu. V totalitním režimu byly podmínky pro studium vysoké školy poněkud složitější a záleželo spíše na kádrovém posudku než na skutečné inteligenci člověka. V mnoha případech nešťastný podpis na petici nebo propagace odlišných myšlenek způsobila, že se člověk stal pro režim tzv. „nevhodný“. Toto tvrzení podporují i odpovědi dotázaných respondentů, kde členové rodin studující v období hluboké totality dosáhly středoškolského vzdělání. Snahy o studium vysoké školy v této době nebyla až tak dominantní a spíše se dbalo na to, aby se mladí vyučili v některém z potřebných řemesel a stát tak mohl fungovat na principu řízené ekonomiky. Navíc tomuto trendu pomáhala i silná propaganda. Naproti tomu respondenti mladšího věku, kteří studovali v období pozdního komunismu (1982 – 1989) nebo v porevolučním období jsou ve většině případů vysokoškolsky vzdělaní. Vliv na formu vzdělání má i zázemí rodiny, které hraje významnou roli v tom, jaké nejvyšší vzdělání dosáhne. Příkladem je partnerství Horáková a Vančura. V obou případech chyběla složka otce, jako vůdčího typu ro-

diny. Matka se tedy o děti a rodinu musela starat sama a pravděpodobně nezbyvalo dostatečné množství času na správné formování názoru dítěte na formu vzdělání.

Další částí oblasti vzdělání, která byla podrobena výzkumu, je, zda pracovní pozice odpovídá dosaženému vzdělání? V téměř všech případech je odpověď kladná. Tedy platí obecná spokojenost s výdělkem vzhledem k dosaženému vzdělání. Jen v ojedinělých případech je naznačená mírná nespokojenost.

Oblast finanční

Tak jak to bývá, důležitým faktorem pro kvalitní život rodiny je i spokojenost s finanční situací, která do jisté míry může majoritně ovlivňovat chod domácnosti a pohodu jednotlivých členů. Osm z deseti dotázaných odpovědělo, že je s finanční situací spokojeno a zároveň zažili i těžké časy v průběhu manželství, kdy peněz nebylo tzv. „nazbyt“. Paní Horáková a pan Vančura se vyjádřili, že si vystačí s málem, které nyní mají, tedy přídatky na dítě a minimální plat dělníka je pro ně dostačující. Tento model chování je možná způsoben tím, jakým způsobem žili od útlého dětství, kdy jejich matky řešily obtížnou situaci bez finanční pomoci otců a dokázaly si vystačit s málem. Tedy výsledkem bylo přenesení vzoru chování „spokojenosti s málem“ na své děti. Z opačného konce, který však podpoří i teorii o „spokojenosti s málem“ se ukázaly odpovědi členů rodiny Polákových. Zde respondenti poukázali na to, že pochází z úplných rodin, které se v období před a po komunismu řadili do střední třídy a že jsou nespokojeni z nynější situace bydlení v podnájmu. Zde je vidět, jakým způsobem může ovlivnit úplná rodina ze střední třídy chování dětí a přenést tak na něj potřebu dosáhnout něčeho lepšího a kvalitnějšího. U rodiny Polákových je to vysněný rodinný dům u někoho jiného to může být povýšení v práci nebo přestěhování se do většího a prostornějšího bytu.

Oblast politická

Zde jsme se respondentů ptali na jejich politické smýšlení. Zda se spíše řadí k levicové politice zaměřené na socialistický přístup nebo zda volí cestu kapitalistického přístupu. U starší generace bychom očekávali, že po pádu komunismu budou spíše přiklonění na stranu kapitalismu, jako vzdoru nebo „vyzvoněné“ možnosti. Opak je pravdou členové rodiny Loktovi, Utíkalovi a Váchovi jsou socialisticky tedy levicově zaměřeni. Je možné, že hlavním důvodem nebude nedůvěra ke kapitalismu, kterou si vybudovali od pádu komunismu do dnes, ale jen potřeba sociální jistoty, kterou pravicové politické strany nenabízejí v takovém rozsahu jako levice. Rodi-

ny, kde členové již nevyrostali v čisté totalitní éře nebo dokonce v porevoluční době se v některých případech vyjadřují, že nepreferují ani jeden ze silně pravicového nebo levicového směru, ale řadí se spíše mezi střední proud. Paradoxně nejmladší respondenti výzkumu se přiklání k levicovému proudu. Příčinou takového jednání v tomto případě je nezaměstnanost paní Horákové a dělnická funkce ve statním podniku pana Vančury.

Velkým problémem, který se ve výzkumu ukázal, je smýšlení lidí nad jistotami, které stát poskytuje nebo poskytoval. Z dotazníků vyplývá, že celá skupina respondentů je názoru, že stát nepomáhá a ani neposkytuje žádné výhody. Jedinými zmíněnými benefity jsou invalidní důchod pana Utíkalova, a sociální dávky u paní Hanákové. Členové rodin Loktovi, Váchovi a Utíkalovi vyjádřili nepřímý názor, že v období komunismu byla podpora zaměřená na rodinu, manželství, bydlení a výchovu dětí mnohonásobně větší. Získat např. novomanželskou půjčku nebo bezúročná půjčka na bydlení bylo stejně jednoduché jako dnes zajít do banky a založit si účet. S tím byla spojená i vyšší porodnost a snaha lidí pěkně bydlet.

Oblast výchovy dětí

Děti jsou budoucností státu a rodiny. Jejich výchova a způsob přístupu k výchově se prolíná jak finanční, vzdělávací, tak i sociální oblastí. Ve výzkumu byly dotázaným položeny dvě základní otázky. První je směřovaná na poznání jakým způsobem byly vychováváni respondenti a jak si různé modely výchovy přenesli do své rodiny. Druhá otázka se týká způsobu, jakým tráví respondenti čas s rodinou. Pokud začneme s rozbořením dat chronologicky, zjistíme, že starší generace (rodiny Utíkalovi, Loktovi a Váchovi) si přenášejí modely výchovy ze svého dětství a aplikují je na své děti ve větší míře než je tomu u mladší generace (rodiny Polákovi a partnerství Hanáková a Vančura). Otázkou zůstává, zda kopírování vzoru chování např. u partnerů Hanáková a Vančura povede k tomu, že jejich dítě bude mít podobné rysy chování, především pak „spokojenost s málem“.

Na druhou otázku oblasti výchovy o děti odpověděla většina výzkumného vzorku podobně. Převážně respondenti tráví čas s rodinou při aktivitách (např. malování, výlety do přírody, apod.). Tam, kde jsou již děti ve věku nad 20 let, tráví manželé převážnou část volného času společně. Odcizení dětí v tomto věku je většinou způsobeno založením vlastní rodiny nebo nalezením partnera a osamostatněním. Jedinou výjimkou je rodina Loktovi, kde kvůli nemoci dceři (věk 38 let) došlo k opětovnému sblížení.

5.5 Vyhodnocení praktické části

Výzkumy zaměřené na porovnání vlivu společenských změn na rodinné soužití je hojně diskutovaným tématem. V bakalářské práci se zabýváme obdobím změny politického režimu, tedy období před a po komunismu, kdy pravděpodobně došlo k výrazným změnám ve vzoru chování a soužití rodiny jako celku. Pro náš výzkum jsme vybrali skupinu sedmi rodin, které jsou věkově odstupňovaná tak, abychom pokryli co možná nejširší spektrum před a po revolučním období. Věková hranice respondentů, kteří byli podrobeni kvalitativnímu hloubkovému výzkumu, je v rozsahu 24 až 69 let. Jednotlivé otázky byly rozděleny do oblastí základní (informativní), sociální, vzdělání, finance, politika a výchova dětí tak, aby nám vznikl dostatečný soubor dat k vytvoření závěrů potřebných pro tuto práci.

V jednotlivých oblastech jsou zvýrazněny některé zajímavé jevy. V základní oblasti výzkumu nám vyvstalo hned několik zajímavých otázek, Jako např. proč rodina Polákových nemá žádné dítě a ani se o něm nezmiňuje v dotazníku nebo proč je nejmladší pár se dvěma dětmi, který již plně vyrůstal v porevolučním období nesezdaný? Všechny tyto otázky nás vedou ke změně režimu, kde s největší pravděpodobností došlo i k uvolnění atmosféry a některých zastaralých názorů (např. nevhodnost matky samoživitelky, nebo matky v nemanželském vztahu).

Výzkumný rozhovor nám však ukázal i tzv. „klady totalitního režimu“. V období komunismu byla podpora zaměřená na rodinu mnohem větší, než je v dnešní době. Díky bezúročným půjčkám nebo novomanželským půjčkám si mladé páry mohli dovolit nové bydlení, o kterém by si jim dnes sotva mohlo zdát. Faktem, který podporuje toto tvrzení je i nejvhodnější věk pro vstup do manželství dle dotázaných pohybující se v rozmezí dvacetipěti až třiceti let. Avšak hned následně uvádějí respondenti starší generace (rodina Utíkalovi, Loktovi a Váchovi), že do manželství vstupovali kolem dvacátého roku života, protože citují „*To byla jiná doba*“.

Řízené hospodářství společně s řízením rodiny v období totalitního režimu mělo výhody i nevýhody. Přejedem z komunismu po roce 1989 na kapitalistickou politiku umožnilo uvolnit myšlení lidí a podpořit tak individualitu člověka jako takového. Z pohledu vlivu na rodinu je nejvýznamnějším faktorem snížení zájmu ze strany státu o rodinu a její podporu v porevolučním období.

Položené výzkumné otázky se podařilo v podkapitole 5.4 analyzovat a dostatečně okomentovat, tak aby vznikl ucelený pohled na změny vzniklé před a po revoluci.

ZÁVĚR

Cílem teoretické práce bylo poznání historického vývoje rodiny, jejich funkce a jednotlivých aspektů, které se mohli v komunistické a po komunistické éře změnit. Rodina jako taková prošla v období od doby kamenné až po 21.stol významným vývojem. Avšak jak studie ukázaly, vždy se jednalo o principiálně stejný model, tedy muže jak hlavu rodiny a ženy jako starostlivé matky. Ne vždy však bylo toto uspořádání striktně dodrženo. Důkazem je rodina v 21.stol, kdy rodinu mohou tvořit i páry se stejným pohlavím nebo samotní jednotlivci se svými potomky. Cíl, který byl vytýčen v rámci teoretické části byl splněn a došlo k naplnění vytýčených oblastí zájmu týkající se poznání historického vývoje rodiny, která nám může přiblížit důvody, které formovali rodinu do dnešní podoby. Nedílnou součástí poznání je i seznámení se s funkcemi rodiny, které pomáhají udržovat a utvářet chod rodinné domácnosti. Nejtypičtějším model, který charakterizuje rodinu, je tradiční manželství. I když se jedná o instituci na venek tzv. „neškodnou“, může se stát i nástrojem proti gayům. Důkazem této „Anti-Gay“ politiky je společnost Faith in America. Tato sekta se snaží využít tradiční hodnot manželství pro vytvoření smyšlených předsudků proti odlišným partnerstvím nebo rodinám.

Vytýčené body praktické části se týkali vlivu společenských změn, především pak politických změn na rodinu a její soužití. V bakalářské práci jsem si vytýčila oblast přechodu mezi totalitním režimem a nástupem tzv. „vyzvoněného“ kapitalistického režimu. Z výsledku výzkumu mohu konstatovat, že totalitní režim byl pro založení rodiny a její podporu mnohonásobně příznivější. Z vyjádření respondentů se dá dedukovat, že většina by opět ráda žila v období řízeného totalitního režimu bez slova „řízeného“. Důležitým prvkem rodiny je dítě, které vychovávají rodiče a tvoří tak rodinu. Změny, které vznikly výměnou režimu, se odráží i ve způsobu výchovy dětí. Do popředí se dostává americký způsob tzv. „samovýchova dětí“, kdy se dítě učí samo od sebe. Oproti důraznějšímu vedení dětí rodiči v období komunismu je dle mého názoru ten způsob vedení krokem zpět. Závěrem lze tedy konstatovat, že revoluce v roce 1989 měla významný vliv na rodinné soužití a rodinu jako celek. Je nutné však tyto vlivy rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní interakce je především způsobena samotnými jedinci v rodinném uskupení, kteří jsou při výchově ovlivňováni jak svými vzory, tak i vlivem ze západní kultury. Vnější interakce jsou zabezpečovány politickým nastavením.

SEZNAM LITERATURY

- [1] ČSU- český statistický úřad
- [2] Tisková zpráva –*Češi jsou vůči sňatkům a registrovanému partnerství homosexuálů vstřícnější než Poláci, Maďaři a Slováci*, dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3261/f3/100533s_ov51128.pdf, Centrum pro výzkum veřejného mínění – Sociologický ústav AV ČR, 2005.
- [3] Abramsová, L.: *Zrození moderní ženy*. Brno: Centrum pro demokracii a kulturu, 2005. 368 s. ISBN 80-7325-060-8.
- [4] Bakalář, E.: *Průvodce otčovstvím, aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. 215 s. ISBN 80-7021-605-0.
- [5] Baker, R.: *Válka spermií*. Brno: JOTA, 1996. 291 s. ISBN 80-85617-98-6.
- [6] Fialová, L., Kučera, M.: *Demografické chování obyvatelstva České republiky během přeměny společnosti po roce 1989*, Sociologický ústav AV ČR, 1996.
- [7] Flandrin J. L.: *Encyklopedie*, sv. XI, s. 937, sl.2, Paris, 1976.
- [8] Hendl, J.: *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [9] Hons, J., (EDS) *Čtení o Severní dráze Ferdinandově*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1990. 234 s. ISBN 80-7030-094-9
- [10] Klusáčková, M.: *Teorie a praxe zvaná rodičovství, aneb přes rodinu k rodičům*. Brno: Ústav pedagogických věd, 2008. Diplomová práce.
- [11] Matoušek, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- [12] Možný, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. 250 s. ISBN 80-85850-75-3.
- [13] Možný, I.: *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 312 s. ISBN 978-80-86429-87-8.

- [14] Pernoudová, R.: *Žena v době katedrál*. Praha: Vyšehrad, 2002. 255 s. ISBN 80-7021-544-5.
- [15] Plaňava, I.: *Manželství a rodina – struktura, dynamika, komunikace*, Nakladatelství Dol-
ňek, Praha, 2000. 296 s. ISBN 80-7239-039-2.
- [16] Sobotková, I.: *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. 240 s. ISBN 80-7367-250-2.
- [17] Vybíral, Z.: *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-291-2

SEZNAM TABULEK

- [1] *TABULKA č.1 – Srovnání jednotlivých rodin*

SEZNAM PŘÍLOH

- [1] PŘÍLOHA P I – DOTAZNÍK RODINA LOKTOVI
- [2] PŘÍLOHA P II – DOTAZNÍK RODINA VÁCHOVI
- [3] PŘÍLOHA P III – DOTAZNÍK RODINA UTÍKALOVI
- [4] PŘÍLOHA P IV – DOTAZNÍK RODINA TOMANOVI
- [5] PŘÍLOHA P V – DOTAZNÍK RODINA POLÁKOVI
- [6] PŘÍLOHA P VI – DOTAZNÍK HANÁKOVÁ A VANČURA
- [7] PŘÍLOHA P VII – OTÁZKY POUŽITÉ V ROZHOVORU

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK RODINA LOKTOVI

1. Základní charakteristika osoby:

MARIE LOKTOVÁ

69 let, manažerka výroby krmných směsí, počet dětí 2, vdaná

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Pocházím z šesti členné rodiny, dělnického původu. Matka byla dělnice a otec mistr ve výrobě. Bydleli jsme ve čtyřpokojovém bytě. Já i moji sourozenci jsme vystudovali střední školy.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Nyní už ano, ale v období kdy se nám narodila dcera, tak jsme bydleli společně u dědečka mého manžela. Když se narodilo druhé dítě, koupili jsme si družstevní třípokojový byt za 24000Kč. Manžel dokončil vysokou školu, pracoval jako technik a vydělával 1800kč a já jsem po mateřské dovolené pracovala jako laborantka a můj plat byl 1100Kč. Chodili jsme do zaměstnání s dobrým pocitem, že své děti uživíme a poskytneme jim slušný život, ve standardu našeho okolí. S dětmi jsme jezdili na dovolenou, na kterou nám přispíval zaměstnavatel.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Já osobně si myslím, že věk nerozhoduje. Dnes je tendence asi tak věk kolem 30. Moje dcera také nejprve chtěla dostudovat a pak si založit rodinu. Ale nakonec onemocněla a partner od ní odešel. V současné době je daleko složitější situace pro založení rodiny z hlediska vzdělání, praxe, financí a získávání bytu. Vše je řízeno mocí peněz.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Nezastávám je to tak na půl, ale můj manžel je velice tolerantní a co se týče domácích prací, ve všem mi pomáhá. Rád vaří a ani uklízení mu není cizí. Mě jako manželce to vyhovuje, protože mám více času na sebe.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Manžel měl v obou režimech vyšší plat nežli já.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

V mém životě se s různým věkem měnily hodnoty, chtěla jsem, aby byla spokojená rodina, vzájemné porozumění a nyní si nejvíce vážím svého zdraví a zdraví mých blízkých.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Mám středoškolské vzdělání zemědělského zaměření. Začala jsem pracovat jako laborantka a postupem času a praxí jsem dosáhla pracovní pozice manažerky. Můžu říci, že moje pozice odpovídá dosaženému vzdělání.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

V současné době už nijak, když byly děti malé, pomáhala mi v hlídání maminka.

4. **Finance:**

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Moje finanční situace je uspokojivá a odpovídá mému pracovnímu zařazení. Ke svému životu jsem nepotřebovala nadstandard, a proto v každém politickém zřízení se přizpůsobuji svým možnostem.

5. **Politika:**

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Jsem levicového smýšlení, ale zastávám názor, že každý by se měl o sebe postarat, pokud mu to situace dovoluje (zdraví, vzdělání, osobní schopnosti).

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Tento stát neposkytuje žádné jistoty vyjma jiných slupin a nevidím ani do budoucnosti zlepšení.

6. **Výchova dětí:**

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Rodiče mě vychovávali přísně. Při výchově svých dětí jsem byla přesvědčena, že je nejdůležitější být slušným člověkem, nebát se a mít svoji hrdost.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Společné chvíle často trávíme s dcerou. Rádi chodíme do divadla a mým koníčkem je péče o zahradu. Občas nás navštěvuje syn, když se vrací z práce z ciziny.

1. **Základní charakteristika osoby:**

ANTONÍN LOKET

61 let, technik ve strojírenství, počet dětí 2, ženatý

2. **Sociální:**

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Vyrůstal jsem v dělnické rodině. Matka jako prodavačka, otec byl vojákem z povolání. Bydleli jsme ve státním dvoupokojovém bytě. Mám jednoho mladšího sourozence.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Nyní bydlím v třípokojovém družstevním bytě s manželkou. Podmínky pro bydlení jsou dostačující. Bydlíme už sami bez dětí, máme už prázdné hnízdo.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Založení rodiny je osobní věc, ale je fakt, že podmínky k založení rodiny se v naší společnosti změnily. Není to tak jednoduché, jak za našich mladých let.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Dělení na ženské a mužské práce v naší domácnosti není. Dělán, co je potřeba, vařím, chodím nakupovat, vysávám, a občas manželce pomohu na zahradě.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Vydělávám více než moje manželka.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

V mém životě je nejdůležitější zdraví, rodina kamarádi a koníčky, jsem vášnivý rybář.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Mám vysokoškolské vzdělání technického směru a odpovídá mé pracovní pozici.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Nijak.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Finanční situace je dobrá a vždy jsem dokázal rodinu zabezpečit. Nejhorší období jsem zažil na začátku 90 let. V té době jsem byl 1 rok nezaměstnaným a živila nás manželka.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Jsem levicového smýšlení. Určitou část národa by měl stát lépe podporovat. Především staré, nemocné lidi a rodiny s dětmi.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Spíše ne, nyní žádné výhody od státu nemám, ale doufám, že budu pobírat starobní důchod.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Vyrůstal jsem v dobrém rodinném prostředí. Rodiče mě vychovávali, abych měl úctu klidem a tak jsem se snažil vychovávat své dva potomky.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

V současné době dojíždím za prací 60 km, takže ráno brzy odjíždím a pozdě večer se vracím. Nemohu se manželce a rodině tolik věnovat. Společný čas spolu trávíme o víkendech a to návštěvou kultury, sledováním televize a návštěvami u příbuzných.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK RODINA VÁCHOVI

1. Základní charakteristika osoby:

JANA VÁCHOVÁ

50let, vedoucí obchodní skupiny, počet dětí 2, vdaná - žije v odloučení, ale v jednom domě

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Vyrůstala jsem na vesnici v rodinném domku a jsem ze 4 sourozenců. Rodiče pracovali v zemědělství a moc času na nás neměli. Museli jsem vykonávat domácí práce, až po splnění úkolů jsme mohli jít za svými kamarády, což bylo pro nás důležité. Pomáhalo nám to při začleňování do kolektivu. Po práci rodiče pracovali na svých polnostech a mi jim museli pomáhat. Měli jsme velký sad, sklízeli jsme sezónní ovoce, které otec prodával, a za našetřené peníze jsme si pořídili osobní automobil. Když bylo volno, rodiče s námi jezdili na výlety.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Podmínky bydlení jsou nyní pro mě dostačující. Dříve jsme bydleli v panelovém domě, pak jsme s manželem koupili starší dům na vesnici, který jsme přestavěli a opravili. Rodinný dům máme po rekonstrukci a každé dítě má svůj vlastní pokoj.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Pro vstup do manželství je podle mě optimální 25 až 30 let. V rozmezí těchto let se mi narodily děti. Bylo to mé nejhezčí období, i když bylo dost starostí. Svým dětem ale dost často vštěpuji myšlenku, jak je důležité mít vzdělání pro rozjezd v manželství a člověk má pak lepší představu o svém životě a budoucnosti.

Zastáváte klasičnou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Role mezi mužem a ženou mají být rozděleny tak, aby si vzájemně pomáhali. Ale nejsem proti tomu, když má žena dobré pracovní místo, aby byl muž na rodičovské dovolené. Vždy záleží na domluvě.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Vydělávám více než manžel, mám dvě zaměstnání.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Na prvním místě je to zdraví, toleranci mezi partnery a vzájemnou pomoc a důvěru.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Dosažené vzdělání je Bc. A zastávám funkci vedoucí obchodní skupiny a odpovídá mému vzdělání.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Mám volnou pracovní dobu. I přes náročnost zaměstnání si myslím, že chod rodiny to neovlivňuje. Dnes jsou děti dospělé a i dříve jsem si našla čas, abych byla s nimi doma. Pracovala jsem po večerech.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Nyní jsou už finance lepší. Bylo období, kdy manžel začal podnikat a nevyšel mu jeho podnikatelský záměr. Podnik padl do úpadku. Měli jsme velké finanční potíže. Abychom mohli splácet dluh, našla jsem si ještě druhé zaměstnání a manžel musel vycestovat na nějaký čas do ciziny za prací. Děti zrovna byli na studiích.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Více kapitalisticky, nikdy jsme nežádali o sociální dávky, ani o příspěvek na děti. Snažili jsme se vše zvládnout sami. Chodila jsem na brigády do lesa, abych nám zajistila alespoň základní standart života.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Žádné sociální dávky nepobíráme.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Byla jsem vychovávána docela přísně, ale spravedlivě. Všichni sourozenci jsme měli stejné podmínky, nebyly mezi námi dělány žádné rozdíly. To má do dnešního dne takový dopad, že se jako rodina stále často scházíme a máme velice dobré vztahy. Z manželovy strany se s nikým nestýkáme, je mezi nimi rivalita. Děti se snažím vychovávat, aby spolu udržovali dobré vztahy a pomáhali si. Při výchově jsem byla více benevolentní a liberální.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Volný čas trávíme v rodinném kruhu, s přáteli a příbuznými. Máme rádi aktivní odpočinek, jezdíme na kolech a lyžovat. I když jsou už děti dospělé, trávíme spolu i některé dovolené.

1. Základní charakteristika osoby:

TOMÁŠ VÁCHA

51 let, dělník, počet dětí 2, ženatý-žijeme odloučeně

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Vyrůstal jsem v dělnické rodině. Matka pracovala jako prodavačka, otec pracoval ve strojírenském průmyslu. Mám dva sourozence. Sociální poměry byli dost dobré do té doby, než začal otec pít alkohol. Matka se s otce rozvedla a otec se odstěhoval a přestal s námi udržovat kontakt. Matka se odstěhovala do města, kde si našla lépe placenou práci a za dětmi dojížděla i jedenkrát za měsíc. Bydlel jsem se svými sourozenci u babičky do svých 15 let. Pak jsem odešel do učení.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

V současné době už ano, máme rodinný domek.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Věk 25-30 let, není kam spěchat. Je dobré, aby mladí lidé nejprve vystudovali a získali kvalifikaci pro své profesní uplatnění.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Ano, zastávám roli muže, domácí práce nedělám, jen občas uvařím, když manželka je na služební cestě.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ne moje žena vydělává více.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Zdraví, vzájemné porozumění.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Mám středoškolské vzdělání, ale moje pracovní pozice tomu neodpovídá, pracuji jako dělník

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Neovlivňuje, mám pevnou pracovní dobu.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Bylo období, kdy jsem začal s podnikáním, ale záměr nevyšel a měl jsem velké dluhy. Byl jsem bez zaměstnání a potřeboval jsem splácet, a proto jsem vycestoval za prací do Rakouska.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Vzhledem k tomu, že jsem se pokoušel podnikat, tak spíše kapitalisticky.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Vůbec žádné a ani jsem o ně nežádal.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Liberálně, babička měla na starost ještě mé dva sourozence. Dnes vím, že otec nám chyběl. Neměl nám kdo předat pracovní návyky.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Společně jezdíme na hory

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK RODINA UTÍKALOVI

1. Základní charakteristika osoby:

KVĚTA UTÍKALOVÁ

45 let, dělnice - čalounice, počet dětí 2, vdaná

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Oba rodiče pracovali jako dělníci. Otec pracoval ve strojírenském průmyslu a matka v zemědělství. Bydleli jsme společně s rodiči mojí matky, kteří byli bývalí sedláci. Doma jsme měli hospodářství, o které jsme se museli starat. Produkty jsme prodávali po vesnici, a nebo nám sloužili pro vlastní obživu. Po příchodu ze školy jsem musela se svojí sestrou nejprve pomoci s hospodářstvím a občas na večer jsme chodily za kamarády. Díky našemu hospodářství jsme se měli dobře. Rodiče si koupili auto, přistavěli část domu a jezdili jsme na výlety i na rekreace od podniku, kde pracoval otec.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Podmínky k bydlení jsou dostačující. S manželem jsme postavili rodinný dům a chtěli jsme, aby naši synové s námi pak bydleli s rodinami. Nyní už jsou dospělí a odstěhovali se do větších měst.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Věk 25-30 let. Já osobně jsem se vdávala ve 20 letech, následovali hned děti a stavba domu. Mojí synové žijí docela jinak. Nejstarší je ženatý, ale bezdětný a druhý je svobodný. Mají své byty a více méně si užívají svůj čas pro svoje záliby. Jezdí na hory, k moři a hodně se stýkají se svými kamarády.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Nezastávám výhradně práci ženského rázu. Můj manžel je silný astmatik, tak se snažím dělat mužské práce, aby nebyl tak zatěžován. Uklízím uhlí do kotelny, starám se o zahrádku, sama zvládnou vymalovat místnosti v domě.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ne, manžel vydělává více než já. Pracuje ve školství.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Pro mě je to zdraví, děti, aby byli spokojené a vzájemná tolerance.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Jsem vyučena čalounicí a moje pracovní pozice tomu odpovídá, tuto profesi jsem vykonávala i po mateřské dovolené, pak podnik přišel do úpadku. Změnila jsem zaměstnání a pracovala jsem v podniku, kde se vyrábělo pryžové těsnění do osobních automobilů. Pro nedostatek práce jsem byla propuštěna a nějaký čas bez zaměstnání. Po dlouhé hledání jsem opět našla práci jako čalounice, ale dojíždím za ní každý den 100km. Práci mám ráda, ale cesta mi nevyhovuje.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Mám 8 hod. pracovní dobu, dost času mě zabere cesta do práce a nazpět. Dnes už moje práce neovlivňuje nijak moji rodinu, protože jsme s manželem už sami. No a dříve také ne. Pracovala jsem 8 denně a zaměstnání jsem měla v místě bydliště.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací?

Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Jsem vyučena a moje finanční situace to mu odpovídá. Byla i horší i lepší období, než si začali děti sami vydělávat.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Spíše socialisticky. Dříve byli podmínky pro život jednodušší, byla větší jistota, co se týče práce. Kdo chtěl, postavil si dům, koupil byt. Nyní je vše o financích.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Dříve ano byla jistota, že člověk bude mít práci, péči ohledně zdraví. Dnes mám pocit, že se vše točí okolo peněz a musí být člověk dost průbojný.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Rodiče byli na mě hodní, ale vyžadovali ode mě splnění určitých povinností. Co se týkalo školy, tak na mě nekladly velké požadavky, neměli na mě moc času. Své děti jsem se snažila vychovávat tak, že jsem jim ve všem pomáhala a hlavně, aby se chovali slušně a v úctě k lidem.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Děti jsou mimo domov, navštěvují nás občas, nejvíce času trávím s manželem. Máme dobré příbuzenské vztahy, hodně se navštěvujeme a dost času trávíme s manželem u televize.

1. Základní charakteristika osoby

FRANTIŠEK UTÍKAL

49 let, mistr odborného výcviku - ručního a strojního zpracování materiálu, ženatý

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Otec a matka pocházeli ze selských rodin, po znárodnění majetku oba dva vstoupili do družstva a stali se jeho členy. Oba pracovali v živočišné výrobě. Já, jako 10-ti letý chlapec, jsem se svým mladším bratrem chodil pomáhat do kravína. Přímo ze školy jsme šli za matkou a navázeli jsme seno do žlabů. Můj otec měl těžký pracovní úraz a byl dán do invalidního důchodu. Žili jsme ve skromných poměrech

z výtědělku matky a ještě jsme s otcem stavěli rodinný domek. Mojí každodenní povinností byla starost o domácí hospodářství.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Ano, když jsem vstoupil do manželství se svojí ženou, žili jsme v panelovém domě, ale protože jsem vyrůstal v rodinném domku a jsem kutil, tak jsem postavil pro rodinu dům.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Do manželství jsem vstoupil ve věku 25 let, myslím si, že je to věk, kdy člověk má už nějaké představy o svém životě a budoucnosti. Rodinu je dobré založit co nejdříve, když je člověk mladý a zdravý a to z důvodu, aby si s dětmi mohl hrát a věnovat se jim. Myslím si, že starší rodiče nemají tolik energie pro své děti.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Ano, těžké a údržbářské práce na domě dělám sám a o práci na zahradě se dělíme s manželkou. Máme velkou zahradu a pole, pěstuji brambory a obilniny.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Vydělávám více než manželka. Pracuji ve školství, tarify a praxe určuje výši mého platu.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Velmi důležité je zdraví. Mám silné astma, tak vím, o čem mluvím. Důležitá je rodina, pohoda a partnerské porozumění. Ale i finance, od kterých se všechno odvíjí. Moje manželka je mi velkou oporou.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Mám středoškolské vzdělání, pedagogické minimum a moje pracovní pozice tomu odpovídá.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Moje práce rodinu nijak neomezuje, naopak mě umožňovala věnovat se svým dětem zvláště v době prázdnin, kdy jsem je mohl hlídat.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Nyní jsem spokojený. Děti jsou už dospělé a starají se sami o sebe. Pamatuji si období, kdy byli děti malé a manželka na mateřské dovolené. Často finance chyběly, a nedostávalo se na živobytí.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

V době socialismu byli jisté pracovní, zdravotní a bytové jistoty. Ty, dnes mladí lidé nemají. S manželkou jsme dostali státní byt od města, to bylo velké plus do začátku. Stát poskytoval nízko úročné půjčky, které jsme využili na stavbu domu.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Ano jsem nemocný a stát mi vyplácí částečný invalidní důchod.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Rodiče mě vychovávali dost přísně. Moc času nám nevěnovali. Musel jsem splnit úkoly, které jsem měl přidělené, a potom jsem měl čas na své vlastní zájmy. Vychovávali mě k úctě k druhým lidem. Já se snažil své děti vést k úctě k rodičům a práci.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Volný čas trávím už více jen s manželkou. Rád navštěvuji své příbuzné a jezdíme po památkách českých. Děti jsou mimo domov a navštěvují nás 1x za čtvrt roku. Jsou státní zaměstnanci a hodně času tráví v zaměstnání. Prvorozený syn je ženatý a bezdětný, druhý syn je svobodný.

PŘÍLOHA P IV: DOTAZNÍK RODINA TOMANOVI

1. Základní charakteristika osoby:

IVA TOMANOVA

36 let, managerka, 2 děti, vdaná

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Od nácti let sama s mámou a mladší nevlastní sestrou. Otec zemřel na rakovinu, když jsem byla malá.

V rámci možností nám mamka dopřála vše, co jsme si mohli dovolit.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Jsme rádi za bydlení, ale rádi bychom zejména kvůli dětem domeček s kouskem zeleně. Žijeme v bytě v osobním vlastnictví, ale potřebovali bychom něco většího. Jinak žijeme v příjemném prostředí.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

25-27 let, ne tak pozdě, jako se tomu děje běžně dnes. Sami bychom měli děti dříve, ale chybou lékařů a jejich špatné diagnostiky, se nám dlouho nedařilo mít děti. Nyní jsou ve věku 4-3 let.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

O povinnosti se dělíme. Případně každý udělá, co je třeba a kdy je to třeba. Něco je dané, ale mnohé se řeší operativně dle situace a aktuálních potřeb.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ano, vydělávám více.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Děti, vztahy, rodinu, práci, pocit naplnění.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Nejvyšší VŠ – magisterské v ekonomickém směru. Ano, odpovídá.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Je náročná na čas, časté cestování atd. Náročně se vše kloubí. Bez pomoci partnera by to nebylo možné a dlouhodobě únosné.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Když nebyla rodina a děti, tak vše bylo snažší a lepší. Stejně tak v době, kdy jsme pracovali oba dva. S naší finanční situací nejsem spokojená. Manžel je bez práce a živím rodinu. Není to snadné a zvládnutelné. Proto musíme sahat často do úspor, které jsme si po mnoho let budovali.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Od každého kousek.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Nevnímám to tak, mnohé je dnes těžší, zvláště pro rodiny s dětmi. Zdravotní péče je horší. Péče pro staré lidi je katastrofální. Na druhou stranu můžeme cestovat, šířeji se rozhodovat atd. Máme více možností a příležitostí.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Klasický model výchovy dříve. S přísnou rukou nevlastního otce, dokud žil. Výchova k zodpovědnosti, samostatnosti.

Snažíme se jim naslouchat, být tu pro ně, učit je správné věci, stanovit jim pevné hranice. Neuznávám současný volný trend výchovy bez hranic, kdy si dítě může dělat, co chce.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Výlety, malování, tvoření nejrůznějších věcí, procházky, povídání, vaření. Jen by to chtělo více volného času.

1. Základní charakteristika osoby:

VLADIMÍR TOMAN

36 let, v domácnosti, 2 děti, ženatý

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Vyrůstal jsem s bratrem a rodiči v bytě, kde žiji dnes se svou rodinou. Finančně jsme na tom nebyli zrovna nejlépe, ale po revoluci v roce 1989 byly rodině navraceny domy a finanční situace se mnohonásobně zlepšila. Jezdili jsme pravidelně na dovolené a bylo mi umožněno i studium ve Finsku.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Jsme spokojeni se současným bydlením. Žijeme v pěkné čtvrti, jen byt by mohl být o něco větší.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

27-29 let. Vystudovat školu, najít si slušnou práci a poté založit rodinu.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Vzájemně si pomáháme. Péči o domácnost si dělíme, dle časových možností.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ne.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Rodinu, spokojenost.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Nejvyšší VŠ – magisterské v ekonomickém směru. Ne, neodpovídá. Rád bych si opět našel práci ve svém oboru, ale jelikož má manželka časově náročnou práci, musím ještě nějakou dobu zůstat doma, alespoň dokud děti nepovyrostou.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Nijak. Dětem se věnuji podstatnou část dne.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Situace se zhoršila od té doby, kdy jsme oba přišli o práci. Manželka v té době měla možnost nastoupit zpět do bývalé práce. Jelikož často cestuje, musel jsem zůstat doma na mateřské dovolené. Naštěstí jsme si vytvořili finanční rezervu, kterou využíváme.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Jednoznačně kapitalisticky.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Jsem toho názoru, že každý by se o sebe měl umět postarat sám.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Rodiče mě vedli k samostatnosti a výchova byla liberální. Podobný model se snažím uplatňovat, jen sem tam je třeba být přísný a důsledný.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Výlety, deskové hry, vaření, hraní si.

PŘÍLOHA P V: DOTAZNÍK RODINA POLÁKOVI

1. Základní charakteristika osoby:

MICHAELA POLÁKOVÁ

28, studentka, bezdětná, vdaná

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Vyrůstala jsem v úplné rodině, řekla bych, že jsme byli typická střední třída.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

V současné době dostavujeme dům a nyní žijeme v malém pronajatém bytě. Zhruba za dva měsíce budu naprosto spokojená. Stavíme prostorný pasivní dům, dle našich představ.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Manželství nepovažuji za důležitou věc. Tedy otázkou ideálního věku vstupu do manželství, jsem se nikdy nezabývala. Pro založení rodiny je dle mého názoru nejvhodnější věk v rozmezí 24-26.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ne.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Zdraví. Není nic důležitějšího.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Vysokoškolské, ale pokračuji v navazujícím studiu, tedy stálé zaměstnání nemám.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Rodinu nemám.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Není zrovna ideální. Při stavbě domu se musíme hodně uskromnit a ještě dlouho se omezovat budeme. Ale byly i horší období, kdy jsme promýšleli, zda můžeme koupit chléb, toaletní papír nebo lístek na šalinu do školy.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Od obojího něco. Považuji za nedostatečnou péči ze strany státu o nemocné a ženy na mateřské dovolené. Absolutně chybí jakákoli podpora zvýšení porodnosti. Je třeba se inspirovat v západních zemích, kde jsou při firmách a vysokých školách školky, dále pracovnice, které pomáhají s péčí o domácnost a mnoho dalších. Zároveň však uvažuji i kapitalisticky, jelikož s manželem podnikáme.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Nevím o žádných.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Neměla jsem sourozence a rodiče, nejspíše vlivem strachu o mé bezpečí, se mě stále snažili kontrolovat. Výjimkou nebyly ani tělesné tresty. Děti nemám, ale pokud je někdy mít budu, výchova bude nejspíš podobná. Děti přejímají zvyky svých rodičů.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

S manželem trávíme veškerý volný čas na stavbě. Ale pokud bude do budoucna možnost, rádi bychom cestovali.

1. Základní charakteristika osoby:

RADEK POLÁK

30 let, OSVČ, bezdětný, ženatý

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Žil jsem v úplné funkční rodině, finančně jsme byli vždy zajištěni a nikdy jsme neměli problém, co dát do pusy.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Nejsou. Nyní bydlím v podnájmu 2+1 o rozloze 49m² a byt na mne působí stísněným dojmem, který je umocněn i lokalitou v blízkosti rušných silnic.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Podle mého názoru je nejlepší vstup do manželství ve 25 letech a první dítě v 26 letech.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

V nynější době zastáváme klasickou roli rodiny. Tedy že muž vydělává peníze a žena se stará o domácnost. Avšak se občas snažím pomáhat v domácnosti jako např. umýt země, nádobí.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ano.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Tak abych dělal manželku šťastnou v rámci možností. Kdybych měl seřadit nejdůležitější věci v životě následovně: šťastné manželství – partnerka – práce- bydlení.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Ing. Ano odpovídá.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Jelikož moje práce je ve stylu home office trávím se svou manželkou, která studuje velkou část dne doma. V dosti případech jsem rád, když mám nějaký výjezd na stavbu a mohu si oddechnout. Pokud vzniká pracovní press s dokončením v termínech často manželku zanedbávám a nevěnuju se jí, ale mohu s jistotou říct, že mám i světlé chvílky.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

V nynější době jsem rád za zakázky, které mám, avšak bych si představoval lepší finanční ohodnocení a více zakázek. Pamatuju si i období, kdy jsme neměli téměř žádné finanční prostředky a žili jsme z ruky do pusy.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Kapitalisticky.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Jako OSVČ spíše vidím, že mě stát strouhá, kde může. Ať už na daních nebo na absurdních částkách za sociální a zdravotní.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Bylo mi vštěpováno, že bych se měl jednou oženit a založit rodinu. Bohužel s manželkou jsme zatím nedošli k závěru, že bychom chtěli náš život obohatit o děti.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Především koníčky. Občas s manželkou podnikneme nějakou aktivitu, ale převážnou část volného dne trávíme ne stavbě našeho vysněného domku.

PŘÍLOHA P VI: DOTAZNÍK HANÁKOVÁ VANČURA

1. Základní charakteristika osoby:

PAVLÍNA HANÁKOVÁ

24 let, evidována na Úřadu práce po rodičovské dovolené, 1 dítě, svobodná - žije v trvalém vztahu

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Ve skromných podmínkách, ale jako dítě jsem měla spokojené dětství. Mamka nás s bratrem vychovávala sama a otec o nás nejevil zájem. Pokud vám, tak z jeho strany nebyly ani žádné příspěvky.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Ano, jsou ucházející. Žijeme v 3+kk s přítelem a jeho dcerou, kterou má ve vlastní péči.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Založení rodiny dle fyzických možností, tudíž u ženy je to kolem dvaceti let. Jinak osobně nejsem pro manželství, na to neexistuje vhodný věk, ale spíše záleží na partnerech a jejich vztahu.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Ano, dělba probíhá fity.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ne.

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Rodina, láska, mír.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Maturita. Neodpovídá, vystudovala jsem střední lesnickou školu a bohužel nemohu nalézt zaměstnání ve svém oboru.

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Zatím nijak, jsem nezaměstnaná.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Jsem spokojenější, zažila jsem horší časy. Nejhorší bylo období, kdy mě opustil partner. Ze dne na den jsme byli bez financí a díky pomoci rodiny jsem byla schopna se postarat o našeho malého syna.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Spíše socialisticky. Jsem samoživitelka a bez pomoci státu a rodiny bych těžko syna uživila.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

V jistém ohledu ano. Sociální dávky jsou pro mě podstatná část příjmu.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Prísne a přesto volně. Taktéž se snažím u svého dítěte, aby z něj byl dobrý člověk.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Pokud je to možné, trávíme čas nejradši venku, děláme ohně, chodíme na písek, na výlety, do přírody, procházky se psy.

1. Základní charakteristika osoby:

ZDENĚK VANČURA

26 let, dělník, 1 dítě, svobodný - žije v trvalém vztahu

2. Sociální:

V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?

Pocházím se třech dětí a otec se o nás nestaral. Každou korunu musela matka třikrát obrátit, aby bylo na jídlo a bydlení. Proto se nyní snažím své dceři dopřát vše, co si přeje a i přes nezáměr ze strany matky, bych ji nikdy neopustil.

Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?

Ano, ale dům je mým snem. Žijeme v 3+kk s partnerkou a jejím dítětem z předchozího vztahu.

Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?

Své dítě jsem měl v 21 a neměnil bych. Je to to neúžasnější v životě. Manželství nepovažuji za důležité a nehodlám se ženit.

Zastáváte klasickou roli muže resp. ženy v rodině, jak u Vás probíhá dělba práce?

Ano, ale je to fifty fifty.

Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?

Ano, jsem přeci živitel rodiny

Co považujete v životě za nejdůležitější?

Zdraví a finance.

3. Vzdělání:

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?

Maturita na SOŠ. Odpovídá, pracuji jako vedoucí směny

Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?

Mám směnný provoz, tedy někdy jsem natolik unaven, že se některých rodinných akcí účastním nerad a raději zůstávám doma.

4. Finance:

Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?

Nyní jsem spokojen. Mám partnerku a starám se o dvě děti. Přál bych si další dítě, ale to naše finanční situace neumožňuje. Když byla dcera malá a já s ní zůstal sám, nebyli jsme na tom moc dobře.

5. Politika:

Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?

Spíše socialisticky. Bylo období, kdy nám dávky v hmotné nouzi přišli v hod.

Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?

Co se týče bydlení, tak určitě ne. Ani mateřská, na které jsem určitou dobu byl, nebyla dostačující pro samoživitele.

6. Výchova dětí:

Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováváte své děti?

Nyní vychovává děti spíš partnerka a já se snažím zajistit rodině finance.

Jak trávíte volný čas s rodinou?

Většinu volného času trávíme v přírodě na procházkách. Často navštěvujeme rodinu partnerky, kde máme druhý domov

PŘÍLOHA P VII: OTÁZKY POUŽITÉ V ROZHOVORU

1. Základní charakteristika osoby: Věk, pohlaví, zaměstnání, počet dětí?
2. V jakých sociálních poměrech jste vyrůstal(a)?
3. Jsou pro Vás Vaše podmínky bydlení dostačující?
4. Jaký považujete za nejlepší věk pro vstup do manželství a založení rodiny?
5. Vyděláváte (vydělával) více než Váš partner?
6. Co považujete v životě za nejdůležitější?
7. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a odpovídá mu Vaše pracovní pozice?
8. Jak ovlivňuje Vaše práce péči o rodinu?
9. Jste spokojen(a) s Vaší finanční situací? Pamatujete si nějaké období, kdy jste měl horší resp. lepší podmínky pro život?
10. Smýšlíte spíše socialisticky nebo kapitalisticky?
11. Máte pocit, že Vám stát poskytuje (poskytoval) nějaké sociální jistoty?
12. Jak jste byl(a) vychováván(a) a jak vychováte své děti?
13. Jak trávíte volný čas s rodinou